

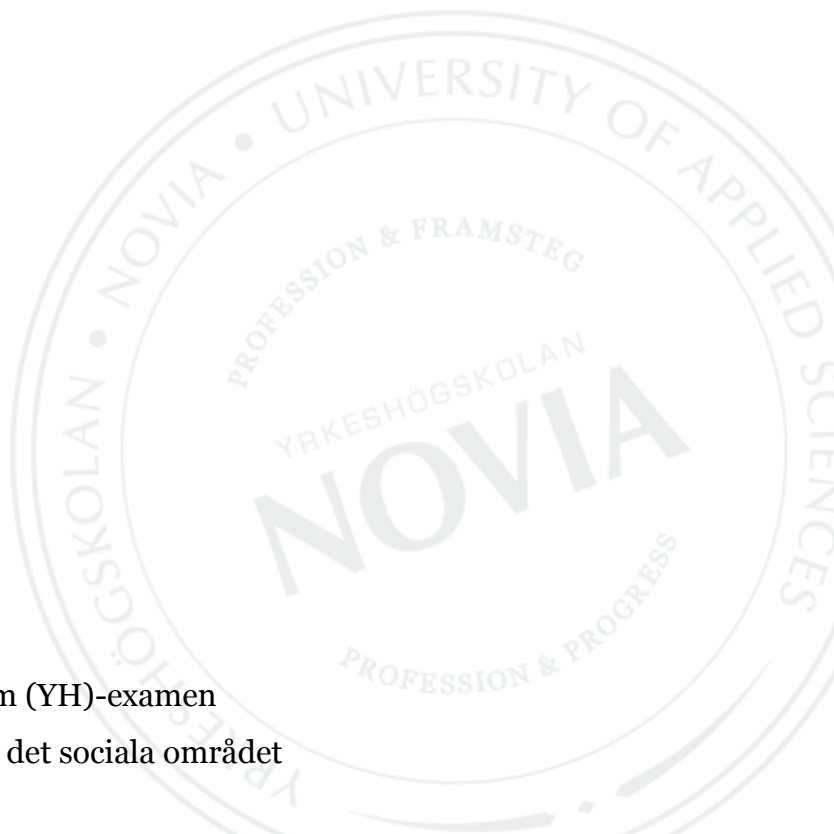
Att växa upp i en nyfamilj

- En kvalitativ studie om hur barn påverkas av att växa upp i en nyfamilj

Daniela Julin

Emilia Blom

Examensarbete för socionom (YH)-examen
Utbildningsprogrammet för det sociala området
Vasa 2016

EXAMENSARBETE

Författare: Daniela Julin och Emilia Blom
Utbildningsprogram och ort: Det sociala området, Vasa
Inriktningsalternativ/Fördjupning: Familjearbete
Handledare: Viveka Ågren-Rintala och Ralf Lillbacka

Titel: Att växa upp i en nyfamilj
- En kvalitativ studie om hur barn påverkas av att växa upp i en nyfamilj

Datum 15.4.2016

Sidantal 42

Bilagor 1

Sammanfattning

Syftet med detta lärdomsprov är att undersöka hur barn påverkas av att växa upp i en nyfamilj. Barnens egna tankar, upplevelser och känslor är viktiga faktorer i vår undersökning. De centrala frågeställningarna är vilken boendeform barnet har haft, hur man har löst praktiska problem, vilken relation barnet har till styvföräldrar, styvsyskon och halvsyskon samt hur man hittar sin roll och plats i familjen.

Den teoretiska diskussionen inleds med begreppsdefinition var vi tar upp vilka olika familjer som finns i dagens samhälle. Därefter förklaras vilka vårdalternativ det finns för barnet, praktiska utmaningar som kan uppstå vid nyfamiljsskapande och olika problem barn kan uppleva vid skilsmässa och nyfamiljsskapande. Slutligen redogörs det för hur vardagen i en nyfamilj kan se ut och hur man ska hitta sin roll och plats i familjen.

Av resultatet i vår undersökning kan vi konstatera att bildandet av en nyfamilj alltid utgör en stor påfrestning för barnen. Många har ändå insett att situationen i kärnfamiljen var ohållbar och de upplever att en del av de nya människorelationerna som uppkommer vid nyfamiljsskapandet är en tillgång.

Språk: Svenska Nyckelord: barn, nyfamilj, skilsmässa, styvförälder, relation, roller

Förvaras: Examensarbetet finns tillgängligt i webbliblioteket Theseus.fi.

BACHELOR'S THESIS

Author: Daniela Julin and Emilia Blom
Degree Programme: Social welfare
Specialization: Family social services
Supervisors: Viveka Ågren-Rintala and Ralf Lillbacka

Title: Growing up in a stepfamily
– A study of how growing up in a stepfamily affects children

Date 15.4.2016 **Number of pages** 42 **Appendices** 1

Summary

The purpose of this thesis is to study the experience of children growing up in a stepfamily. The child's thoughts, experiences and feelings are important parts of our study. The most important issues are the child's form of housing, how to solve practical problems, the child's relationship with its stepparents, stepsiblings and half-siblings and how to find one's own role and place in the family.

The theoretical discussion begins with definitions of the concept where we bring up different types of families in today's society. As next, we explain different alternatives of care for the child, practical challenges that can arise when creating a stepfamily and different types of problems that children can experience during a divorce and the creation of a stepfamily. The final reflection is about the everyday life of a stepfamily and how the child does play his role and part in the family.

The outcome of our study shows us that creating a stepfamily is always a big challenge for the children. Even so, many have realized that the situation in the nuclear family was unsustainable and they experience that some of the new relationships that established during the creation of a stepfamily are an asset.

Language: Swedish **Key words:** children, stepfamily, divorce, stepparent, relationship, roles

Filed at: The examination work is available at the electronic library Theseus.fi

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
2 Syfte och problemprecisering	2
2.1 Avgränsning	2
3 Begreppsdefinition	3
3.1 Familj	3
3.2 Kärnfamilj	3
3.3 Nyfamilj	4
4 Problem barn kan uppleva vid en skilsmässa	5
4.1 Tiden före skilsmässan	5
4.2 Själva skilsmässoprocessen	5
4.3 Tiden efter skilsmässan	6
5 Vårdalternativ för barnet	7
5.1 Växelvis boende	8
5.2 Ensamvårdnad	9
6 Praktiska utmaningar	10
6.1 Uppfostran och fritidsaktiviteter	10
6.2 Boendet och ekonomin	11
6.3 Högtider	11
7 Vardagen i en nyfamilj	12
8 Fostran i nyfamiljen	13
9 Den nybildade familjen ur barnets synvinkel	14
10 Hitta sin roll och plats i familjen	16
11 Hur barn reagerar i olika utvecklingsfaser	17
12 Skydds- och riskfaktorer för barnets mående i en nyfamilj	18
13 Vad krävs för att nyfamiljen ska lyckas?	20

14 Teoretisk sammanfattning	21
15 Undersökningens genomförande	23
15.1 Undersökningsgrupp	23
15.2 Undersökningsmetod	23
15.3 Datainsamlingsmetod.....	24
15.4 Dataanalysmetod.....	25
16 Resultatredovisning och analys	25
16.1 Respondenterna.....	25
16.2 Bakgrundsfaktorer.....	26
16.3 Relationer	27
16.4 Roller.....	29
16.5 Tiden före, under och efter skilsmässan	29
16.6 Praktiska problem	30
16.7 Svårigheter i samband med de förändringar som uppkom	32
16.8 Nyfamiljsskapandets positiva följder.....	33
17 Kritisk granskning och avslutande diskussion	35
Källförteckning.....	40
Bilagor	

1 Inledning

I dagens samhälle finns det stora variationer i hur en familj kan se ut; att växa upp med en styvmamma, plastpappa, halvsyskon och bonussyskon är ett vanligt fenomen idag. När familjestrukturerna förändras behövs nya modeller, eftersom nyfamiljen inte kan efterlikna kärnfamiljen i vare sig relationer eller struktur. Samhället är uppbyggt med kärnfamiljen som ideal, vilket kan föra med sig många svårigheter för ombildade familjer. (Bjerkesjö, 2005, s. 12)

Fenomenet med nyfamiljer har funnits länge, eftersom det var vanligt att kvinnan dog i barnsäng förr i tiden och att fadern därefter gifte om sig för att få hjälp med hushållet. Idag har styvmorsfamiljen förändrats till att bli en styvfarsfamilj eftersom de flesta barn idag bor med sin mamma efter skilsmässan. Fastän de flesta barn bor kvar hos mamman idag så har boendeformen växelvist boende ökat kraftigt under de senaste åren, vilket tyder på att förhållandet mellan föräldrarna är mera jämställt idag. (Bjerkesjö, 2005, s. 13-14)

Enligt statistik har antalet skilsmässor i Finland hållits på en ganska konstant nivå sedan år 2003, fram till år 2012, då antalet skilsmässor var 13 040. År 2014 fanns det totalt 52 207 ombildade familjer i Finland jämt fördelade mellan äkta makar och sambor och 10,3 % av alla barn levde då i en nyfamilj. Andelen nyfamiljer med endast moderns barn är betydligt högre än familjer med endast faderns barn. Omkring 60 procent av barnen i nyfamiljer är barn till modern i familjen, medan ungefär en tredjedel är gemensamma barn och tio procent är faderns barn. Det här visar på att det är betydligt vanligare att modern får vårdnaden om barnet vid en skilsmässa. (Statistikcentralen, 2014a; Statistikcentralen, 2014b; Statistikcentralen 2015a)

Vi anser att ämnet är relevant att skriva om eftersom antalet nyfamiljer har ökat väldigt mycket under de senaste åren. År 1990 var 6,9 % av alla barnfamiljer nyfamiljer och 2014 hade antalet ökat till 9,1 %. Vi anser att det är viktigt att man tar upp problematiken kring detta, eftersom vi ännu inte vet hur fenomenet med nyfamiljer kommer att påverka framtida generationer. (Statistikcentralen, 2015b)

Sannolikheten är stor att vi som socionomer kommer att möta olika typer av ombildade familjer i vårt kommande yrke. Därför är det viktigt att vi har en viss inblick i ämnet för att kunna upptäcka hur detta påverkar barnen och lättare kunna se tecken på att barn vantrivs eller far illa i de nya familjekonstellationerna.

2 Syfte och problemprecisering

Syftet med detta lärdomsprov är att undersöka hur barn påverkas av att växa upp i en nyfamilj samt vilka faktorer som inverkar på hur anpassningen till den nya situationen lyckas. Vi kommer att ta fasta på dessa frågeställningar:

- Vilken boendeform har barnet haft (växelvis boende eller ensamvårdnad)?
- Hur har man löst praktiska detaljer?
- Hur har barnets relation till föräldrar, syskon, styvföräldrar, styvsyskon och halvsyskon upplevts?
- Hur har barnet hittat sin roll och plats i den nya familjen?

Vi vill undersöka hur uppväxten i en nyfamilj påverkar barnen. De familjer vi undersöker är familjer där föräldrarna har skilt sig och där den ena eller båda föräldrarna har hittat en ny partner som möjligtvis har barn från ett tidigare förhållande. Vi kommer inte att ta nyfamiljer som bildats på grund av dödsfall i beaktande, eftersom vi då måste beakta sorgebearbetning som en stor del av undersökningen. Vi kommer heller inte att undersöka regnbågsfamiljer eftersom vi inte anser att det är relevant för vår undersökning.

2.1 Avgränsning

Vi kommer att intervjua personer i åldrarna 18-28 år som har vuxit upp i en nyfamilj. Vi väljer att intervjua personer i denna ålder eftersom vi inte behöver vårdnadshavarens tillåtelse. Därtill anser vi att det inte är nödvändigt att intervjua barn i en undersökning på dylik nivå, eftersom intervjun kan röra upp många olika känslor på ett negativt sätt.

Nyfamiljsbildningen bör ha skett för ett antal år sedan så att personerna har hunnit leva i nyfamiljen tillräckligt länge och bildat egna erfarenheter av händelseförloppet. Vi väljer att inte intervjua föräldrar eftersom vi vill undersöka ämnet ur barnens perspektiv och höra barnens egna upplevelser. Fenomenet med nyfamiljer påverkar i stor utsträckning barnen eftersom de inte har möjlighet att påverka situationen på samma sätt som föräldrarna.

3 Begreppsdefinition

Det finns flera olika definitioner för vad en familj, kärnfamilj samt nyfamilj är och alla har sin egen subjektiva syn på familjen. Här nedan följer en definition på begreppen familj, kärnfamilj och nyfamilj. I vårt lärdomsprov har vi valt att konsekvent använda oss av begreppen nyfamilj, styvförälder och styvsyskon eftersom dessa benämningar används mest i vår närmiljö och känns mest naturliga för oss att använda. Begreppet nyfamilj kommer av en direktöversättning av finskans ”uusperhe” och har på senare tid blivit allt vanligare också i Sverige. Vi anser också att begreppet nyfamilj inte bär med sig lika förutfattade meningar som begreppet styvfamilj och att det är ett modernare uttryck än styvfamilj. (Språkbruk, 2006)

3.1 Familj

Alla människor har sin egen syn på vad en familj är. Enligt Statistikcentralen består en familj av gifta eller sammanboende par med eller utan barn samt enföräldersfamiljer. Till barnfamiljer räknas familjer som har barn under 18 år. (Statistikcentralen, u.å.)

Man kan definiera en familj enligt dess uppbyggnad, enligt boendeform eller som en social konstruktion var alla medlemmar har sina egna uppgifter och roller. Man kan också definiera en familj som ett socialt samfund där medlemmarna upplever samhörighet och ofta också bor tillsammans. Ingen av dessa definitioner är dock entydig eftersom familjen inte kan sägas vara en enkel enhet då den bildas av flera olika nätverk som ständigt är i förändring. Man kan istället tala om familjen som ett relationsnätverk i förändring, var man förutom de biologiska relationerna också inkluderar känslorelationer. (Broberg, 2010, s. 9-10)

3.2 Kärnfamilj

För de allra flesta går tankarna till kärnfamiljen när man ombeds reflektera över ordet familj. Till kärnfamiljen hör två sammanboende eller gifta vuxna samt deras biologiska eller adopterade barn. Den traditionella kärnfamiljen har länge bestått av mannen som försörjare och kvinnan med ansvaret över hushåll och barn, men i och med att förhållandet mellan könen har förändrats under de senaste femtio åren har också familjen gjort det. Kärnfamiljen har länge varit normen för hur en familj bör se ut, men det synsättet håller nu

på att förändras och begreppet kärnfamilj har med tiden utvecklats till att innefatta även samkönade par och deras barn. (Bäck-Wiklund & Lundström, 2001, s. 112; Hydén & Hydén, 2002, s. 25; Nationalencyklopedin & Encyclopedia Britannica)

3.3 Nyfamilj

Nästan hälften av dagens ingångna äktenskap slutar idag i skilsmässa och därför är det rimligt att se nybildade familjer som ett naturligt inslag i dagens samhälle. Nyfamilj, styvfamilj och ombildad familj är alla benämningar på när två vuxna lever tillsammans med barn från tidigare förhållanden. Den ena eller båda vuxna kan ha barn från tidigare förhållanden och de kan även ha gemensamma barn. Eftersom de flesta barn bor hos sin mamma får de ofta en manlig styvförälder och en kvinnlig deltidstyvförälder om även pappan hittar en ny partner. Relationen mellan barnen och styvföräldrarna blir lätt ansträngd eftersom barnen inte själva har valt sina styvföräldrar. Om relationen fungerar bra kan styvföräldrarna vara en tillgång i barnets liv men om den fungerar dåligt kan det leda till en rad olika problem. (Bäck-Wiklund & Lundström, 2001, s. 113; Hydén & Hydén, 2002, s.47-48)

Hydén & Hydén skriver i boken *Samtal om den nya familjen* om en undersökning i Norge var det framkommit att vuxna använder sig av tre olika strategier för att skapa en styvfamilj. Den första strategin strävar till att återskapa kärnfamiljen. Det innebär att mamman eller pappan har med sig sina barn från ett tidigare förhållande och dessa barn har ingen kontakt till den andra biologiska föräldern, utan styvföräldern tar på sig föräldrarollen för den andres barn. I de flesta fall är det den biologiska pappan som drar sig undan medan styvpappan går in som en ersättare. (Bäck-Wiklund & Johansson, 2012, s. 131; Hydén & Hydén, 2002, s. 48-50)

Den andra strategin kallas ”vänta och se – familjen”, var styvföräldrarna inte övertar föräldrarollen för den andres barn utan lever parallellt med de biologiska föräldrarna. I den här typen av familj är de biologiska föräldrarna mer närvarande i barnens liv än i strategin som strävar till att återskapa kärnfamiljen. (Bäck-Wiklund & Johansson, 2012, s. 131; Hydén & Hydén, 2002, s. 48-50)

Den tredje strategin benämns som nyskaparna. De nyskapande vuxna vill inte återskapa kärnfamiljen, det är parrelationen som är i fokus. Styvföräldrarna tar inget självständigt föräldraansvar över barnen vilket i praktiken betyder att alla de vuxna som är involverade i

barnets liv inte samarbetar med varandra. (Bäck-Wiklund & Johansson, 2012, s. 131; Hydén & Hydén, 2002, s. 48-50)

4 Problem barn kan uppleva vid en skilsmässa

Vid en skilsmässa känner sig barn ofta rädda, övergivna och oroliga. Känslorna förstärks om föräldrarna bråkar mycket. I undersökningar har det framkommit att barn vill kunna påverka händelseförloppet och få uttrycka sin åsikt gällande exempelvis boende, eftersom många barn upplever att de vuxna inte tar deras önskemål på allvar. Barnen upplever också att det är svårt att uttrycka sina åsikter eftersom de är rädda för att såra sina föräldrar, vilket kallas lojalitetskonflikt. När de sedan ingår i en styvfamilj känner sig barnet ofta åsidosatt då föräldrarna är så uppslukade av den nya partnern. Det är ofta svårt att komma överens om nya regler och rutiner i familjen och barnen känner ofta en saknad av att få egen tid med den egna föräldern. (Arnö, 2008, s. 11)

4.1 Tiden före skilsmässan

Hur en skilsmässa påverkar barnen och deras framtid beror på hur tiden före skilsmässan ser ut, själva skilsmässoprocessen samt hur tiden efter skilsmässan ser ut. Det är inte alls ovanligt att det är tiden före skilsmässan som sätter de djupaste sårerna hos barnen. Före en separation mellan föräldrarna kan vardagen hemma bestå av gräl, tystnad, frånvarande föräldrar, föräldrar som skämmer bort barnet, föräldrar som talar illa om varandra inför barnet samt hot om en separation. Allt detta kan orsaka att barnen känner sig förvirrade, rädda, osäkra och upplever en känsla av att förlora båda föräldrarna och inte känner sig älskade. Det finns också barn som har varit helt omedvetna om föräldrarnas planer på att skilja sig och då har beskedet kommit som en chock för barnen. (Dalid, 2000, s. 207-211; Killén, 2000, s. 100-101)

4.2 Själva skilsmässoprocessen

Under själva skilsmässoprocessen är det viktigt att föräldrarna gemensamt kan prata med barnen och berätta om deras planer på att skilja sig. En skilsmässa upplevs ofta hos barnen som om det är deras fel, därför är det viktigt för föräldrarna att framhålla att det är deras eget beslut och att barnen inte har någon inverkan på beslutet att skiljas. Vid en skilsmässa

är det oerhört viktigt att föräldrarna ordnar med det praktiska för barnen och att man gör det i en lugn takt, så att alla hinner förbereda sig. Frågor kring vem barnet ska bo hos och var familjen ska bo är ofta sådant som barnen funderar kring, därmed är det viktigt att även föräldrarna funderar kring dessa frågor tillsammans med barnen. (Dalid, 2000, s. 211-214)

Vid en skilsmässoprocess är det också viktigt att båda föräldrarna engagerar sig i barnen och visar sin kärlek till barnen så att de kan känna sig älskade och sedda. Vid en skilsmässa ska det inte falla på barnens ansvar att behöva berätta på daghemmet, i skolan eller på sina fritidsaktiviteter att deras föräldrar har skilt sig, det ansvaret ska ligga på föräldrarna. I och med en separation så ska barnen heller inte behöva gå in i någon vuxenroll utan de ska få fortsätta att vara barn. Ifall barnet behöver ta på sig en vuxnare roll än vad som är gällande för den utvecklingsfas barnet är i, kan det leda till att barnet undertrycker sina egna behov och känslor. Vid en skilsmässa borde man som förälder också undvika att det uppstår vårdnadstvister eller att man skiljs som ovänner som inte kan samarbeta. Barnen behöver båda sina föräldrar och det är väldigt tungt för barnen att behöva välja någon av föräldrarnas sida. (Dalid, 2000, s. 211-214)

4.3 Tiden efter skilsmässan

Faktorer som inverkar på hur tiden efter skilsmässan upplevs hos barnen är hur god kontakt barnen har till sina föräldrar och hur bra kontakten är föräldrarna emellan. Ju yngre barnen är desto viktigare är det att kontakten mellan föräldrarna fungerar så att de kan komma överens om saker som berör barnet och vem som gör vad. Föräldrarnas förmåga att samarbeta kring barnet är avgörande för barnets psykiska hälsa. När föräldrarna separerar kan det snabbt leda till att besöken hos mor- och farföräldrarna minskar. Det skulle då vara viktigt att föräldrarna kan ställa upp så att barnen kan vara hos morföräldrarna fastän det är pappas vecka och att barnen kan umgås med pappas släktingar även när det är mammas vecka. Vid separationer ska barnen heller inte behöva fungera som budbärare mellan föräldrarna eller hålla koll på den ena föräldern åt den andre. (Dalid, 2000, s. 214-216)

Om barnen upplever att de blir svikna och inte blir hörda vid skilsmässan kan det också orsaka att de får sämre tillit till andra vuxna människor i framtiden. Barn som har upplevt en skilsmässa där föräldrarna har bråkat mycket kan också få problem med att hantera konflikter i framtiden. Konflikträdslan kan ta sig i uttryck i att man börjar känna ett obehag och en osäkerhet för hur man ska hantera konflikter. (Dalid, 2000, s. 219-220)

De barn som har vuxit upp i en fungerande familj kan skapa sig en förebild av hur föräldraskapet ska se ut när de själv skaffar barn. Barn som har växt upp i en familj där relationerna till sin egen mamma och pappa har varit bristfälliga kan ha svårare med att våga ingå i förhållanden och bilda en egen familj. Ett vuxet skilsmässobarn kan också få ett behov av att partnern hela tiden ska visa sin kärlek, vilket kan bli väldigt betungande för båda. Dessutom kan steget att ge upp relationen bli mindre när man har upplevt att ens egna föräldrar gav upp och gick skilda vägar. Man kan också få ett starkt behov av att skapa ett idealförhållande som ska hålla i all evighet. (Dalid, 2000, s. 219-121)

Forskning har också visat att skilsmässobarn presterar sämre i skolan än övriga klasskompisar som bor med båda sina biologiska föräldrar. Skilsmässobarn har sämre betyg än de övriga eleverna och dessutom är det färre av dem som studerar vidare på gymnasienivå. Det här tror man kan bero på att hjälpen med barnens läxor blir sämre efter separationen mellan föräldrarna. Den miljö där barnen mår allra sämst är i en familj där föräldrarna bråkar mycket men ändå inte går skilda vägar. (Dalid, 2000, s. 227; Killén, 2000, s. 101)

Hur framtiden för skilsmässobarnen blir beror mycket på hur de kan bearbeta sina upplevelser och hur de kan gå vidare. Enligt statistiken är det också dubbelt högre risk för att det sker en separation i nyfamiljerna än i kärnfamiljerna, eftersom alla som ingår i en styvfamilj har ett förflutet liv som de måste ta i beaktande och som därmed också medför andra villkor. Att vara med om att ens föräldrar skiljer sig för ofta med sig både för- och nackdelar men att vara ett skilsmässobarn är inget som borde sätta en prägel på hela ens liv. (Bjerkesjö, 2005, s. 15; Dalid, 2000, s. 228, 230)

5 Vårdalternativ för barnet

En av de viktigaste frågorna vid en skilsmässa är var och hur barnen ska bo, eftersom det är avgörande för både barnets och föräldrarnas framtida relationer. Man använder begrepp som boendeförälder och umgängesförälder, boendeföräldern är den som barnet bor största delen av tiden med. Det finns flera olika varianter på hur man kan dela barnets boende mellan sig. Växelvis boende, ensamvårdnad och umgänge med den andra föräldern är de alternativ som främst används idag.

Det är dock vanligast att barnet bor med mamman och att pappan fungerar som umgängesförälder trots att papporna har börjat ta en allt synligare roll och ställer mera krav

än tidigare på att de ska få ta hand om barnen. (Alfvén & Hofsten, 2004, s. 99; Bäck-Wiklund & Lundström, 2001, s. 118-119)

5.1 Växelvis boende

Vid växelvis boende delar föräldrarna på vårdnaden och barnet bor turvis hos mamma och pappa. Det vanligaste är att barnet bor en vecka hos vardera föräldern, men det passar inte för alla. Speciellt för små barn under skolåldern kan en hel vecka utan den andra föräldern vara en väldigt lång tid. Då kan man t.ex. låta barnet sova över hos den andra föräldern en gång mitt i veckan tills barnet har vant sig. Det här förutsätter dock att föräldrarna bor nära varandra. När barnet bli äldre kan längre intervaller passa bättre och för tonåringar kan det kännas bättre att bo flera veckor i taget hos den ena föräldern innan man byter. (Alfvén & Hofsten, 2004, s. 113-115)

Det finns både för- och nackdelar med växelvist boende. Det positiva med växelvist boende är att man har kontakt med båda föräldrarna och att båda föräldrarna är engagerade. Barnet känner sig ofta således lika betydelsefullt för båda föräldrarna, vilket är positivt för självkänslan. Ofta samarbetar föräldrarna bättre och barnet får en möjlighet att växa upp i två olika miljöer, vilket kan bidra till en tolerantare och vidsyntare bild av livet för barnet. (Öberg & Öberg, 2002, s. 84)

Nackdelar kan vara att barnet inte har en fast punkt utan flyttar mellan två olika hem. En del barn kan uppleva detta som otryggt och längtar efter ett stabilt och tryggt hemförhållande. Det finns även en risk för att föräldrarna undviker konflikter med barnet under sin vecka för att de är rädda för att förstöra kontakten. Det kan också finnas en tendens till att man vill skydda barnet då det varit med om en påfrestande separation. När man använder sig utav växelvis boende kan det leda till att när föräldern har sin vecka med barnet så kan programmet bli aningen för fullspäckat med roligt program. Föräldern känner ofta att man måste hinna med allt möjligt: till exempel umgås, gå på bio, hälsa på släkten, bada i simhallen, äta pizza och göra andra roliga saker, vilket då kan leda till att alla de vardagliga hushållssysslorna lämnar till den barnfria veckan. Om båda föräldrarna bara gör roliga saker med barnet kan det snabbt leda till att barnet inte får en verklig bild av hur vardagslivet ser ut. Det är viktigt att barnen även får ta del av städning, tvättning och matlagning för att barnen ska lära sig vad som ingår i vardagslivet. (Alfvén & Hofsten, 2004, s. 108-110; Bjerkesjö, 2005, s. 23; Öberg & Öberg, 2002, s. 84-85)

5.2 Ensamvårdnad

Öberg & Öberg (2002, s. 31) skriver om ensamvårdnad vilket innebär att barnet bor endera hos den ena föräldern och har den andra som besöksförälder eller så bor barnet endast hos den ena föräldern utan att ha någon kontakt med den andra. Vid ensamvårdnad bor barnen i de flesta fall hos mamman. Om man frågar av äldre barn så vill de oftast bo hos den förälder som bor kvar i hemmet för att få behålla sin sociala miljö och trygghet.

Orsaken till att barnen oftare bor hos mamman grundar sig antagligen på det tysta antagandet om att kvinnor är bättre lämpade för att ta hand om barnen. För i de få situationer där mamman kan ha lämnat över hela vårdnaden till pappan så betraktas hon som en dålig moder, medan i de fall där fadern lämnar barnet så anses det endast vara ett kulturellt mönster. Om modern har ensamvårdnad av barnet och pappan har barnet endast varannan helg, några dagar under någon högtid eller under olika lov så leder det till upprepade separationer mellan pappan och barnet och de får aldrig möjligheten att bygga upp en nära relation till varandra, eftersom relationen hela tiden måste återskapas. Om relationen därtill utsätts för störningar exempelvis dålig kommunikation mellan föräldrarna eller nya familjebildningar så riskeras den att försämrats ytterligare. Det som avgör om denna relation ska överleva är relationens kvalitet samt pappans förmåga att hantera sina känslor som uppkommer vid de ständiga separationerna. (Bäck-Wiklund & Johansson, 2012, s. 96- 97)

Fördelarna med ensamvårdnad är att barnet har en fast punkt som inger trygghet, barnet får behålla kompisarna och det är mindre konflikter kring barnets uppfostran. Nackdelarna upplevs vara att relationen till pappan försämrats och att det kan vara en lång resväg mellan föräldrarna. Barnet kan även få dåligt samvete över att det inte umgås med den andra föräldern. Ensamvårdnad kan tära på förhållandet mellan vårdnadshavaren och barnet medan den andra föräldern betraktas som den snälla idealiserade föräldern. (Öberg & Öberg, 2002, s. 55)

6 Praktiska utmaningar

Rutiner och ritualer är viktiga för att skapa samhörighet och åtskillnad inom olika familjekonstellationer. Syftet är att skapa en känsla av en enhetlig familj och en gemensam identitet för att kunna bilda en gemensam familjekultur. Styvfamiljen tar ofta över rutiner från den tidigare kärnfamiljen och utmaningen är då att försöka anpassa dessa till den nya familjens vanor. Man behöver även ta hänsyn till de barn som bor växelvis mellan familjerna, eftersom de kan ha ytterligare regler och rutiner som ska följas i den andra familjen. Man behöver inte vara rädd för att olika regler och rutiner i olika familjer ska påverka barnet negativt, eftersom barn i allmänhet lär sig snabbt vad som gäller i vilken familj. Det är dock viktigt att föräldrarna är konsekventa och inte ger efter när barnet försöker påtala hur det går till i den andra familjen. (Bjerkesjö, 2005, s. 55; Nilsson, 2008, s. 102-103)

6.1 Uppfostran och fritidsaktiviteter

När två familjer slås ihop till en nyfamilj så kan man mötas av många praktiska utmaningar. När det gäller uppfostran av barnen kan det finnas olika regler uppsatta både mellan föräldrarna och mellan förälder och styvförälder. I det här fallet är det viktigare att föräldrarnas regler överensstämmer än att förälderns och styvförälderns regler överensstämmer. Att barnen i en styvfamilj behandlas olika behöver inte nödvändigtvis anses vara orättvist, eftersom barnen ofta är vana vid att anpassa sig enligt olika familjesystem. Att det finns olikheter gällande uppfostran upplevs sällan som ett problem för barnen om olikheterna inte blir för stora. Olikheterna gällande uppfostran kan ofta upplevas som ett större problem hos föräldrarna om exempelvis den ena föräldern är väldigt sträng medan den andra upplevs som slapphänt. (Bjerkesjö, 2005, s. 161)

Barnens fritidsaktiviteter är ofta något som kan anses vara en praktisk utmaning. Genom barnens fritidsaktiviteter framkommer det ofta hur mycket starkare känslor man har för sina egna barn. Som förälder till sina egna barn så är man mera engagerad och ställer upp i en större utsträckning än vad man är villig att göra till de barn som man fungerar som styvförälder åt. Att exempelvis stå och se på sin styvdotters fotbollsmatch klockan åtta på söndagsmorgonen i ösregn är ofta något som styvföräldrarna kanske inte uppskattar så högt. Däremot är det viktigt att man som styvförälder också visar engagemang och intresse för sina styvbarn, så att de också kan känna sig uppskattade. (Bjerkesjö, 2005, s. 161)

6.2 Boendet och ekonomin

När det gäller boendet finns det många olika synpunkter och aspekter som måste tas i beaktande. Var ska man bo när två familjer slås ihop till en nyfamilj? Vems barns skolor och daghem ska styra var man ska bo? Hur långt blir avståndet till barnets andra biologiska förälder? Vilka barn kommer att bo samtidigt hos oss och kommer de att bo på heltid eller deltid? Alla dessa beslut inverkar på barnens välmående. (Bjerkesjö, 2005, s. 142)

För många barn kan boendet i nyfamiljen innebära att avståndet mellan de biologiska föräldrarna blir långt. Det här innebär då att barnen kan ha en lång resväg när de ska hälsa på den förälder som de inte bor hos på heltid. Det här kan särskilt för mindre barn upplevas som väldigt stressande och de kan känna en känsla av övergivenhet eller skuld mot den förälder som de reser iväg ifrån. (Ellneby, 2000, s. 46)

I nyfamiljerna kan ekonomin ofta upplevas som en svårhanterlig faktor i vardagen. I en nyfamilj där den ena partnern har en bättre ekonomisk ställning och kan skämma bort sina barn med dyra märkeskläder, finare prylar och dyrare presenter kan det leda till svartsjuka styvbarn och konflikter inom familjen. Att som styvförälder behöva betala sina styvbarns mobiltelefonräkningar eller frisörsbesök kan också kännas orättvist. För att undvika den här konflikten så är det många nyfamiljer som väljer att ha delad ekonomi där varje förälder betalar för sina egna barn. När man bygger upp en nyfamilj vore det viktigt att de vuxna kan komma överens om en gemensam riktlinje gällande ekonomin, så att de kan erbjuda alla barnen ungefär samma villkor. (Bjerkesjö, 2005, s. 167; Hambäck & Lagerblad, 2006, s. 229)

6.3 Högtider

Det kan uppstå problem vid jul- och nyårsfirande, födelsedagar, konfirmationer och bröllop. Vid jul- och nyårsfirande uppstår ofta frågor om hur man ska fira och vem som ska delta. Enligt Nilsson (2008, s. 141-143) är det viktigt att man som förälder inte för över hela ansvaret på barnet och säger att barnet själv får välja vem det vill fira hos, eftersom barnets lojalitet då kommer i kläm. Barnet upplever då att det tvingas välja vilken av föräldrarna det tycker bättre om.

Ofta är lösningen att föräldrarna firar med barnen vartannat år. Vid födelsedagar så firar man oftast hos den förälder som man befinner sig hos på sin födelsedag. Sedan firas barnet

igen hos den andra föräldern. Barn brukar uppskatta det här alternativet bäst eftersom det ofta leder till dubbelt firande och fler presenter och julklappar. (Bjerkesjö, 2005, s. 56-57)

Vid konfirmationer, studenter och bröllop försöker man ofta samla hela den länkade familjen om det är möjligt, eftersom det har en stor betydelse för barnet om alla kan vara samlade. Det är viktigt för barnet att få behålla kontakten med de biologiska mor- och farföräldrarna samt andra släktingar. Man bör alltid ta hänsyn till barnets åsikt angående vilka man ska bjuda på kalas, även om de biologiska föräldrarna inte umgås längre. (Mäkijärvi, 2014, s. 80-82)

7 Vardagen i en nyfamilj

Att växa upp i en nyfamilj kan vara krävande för alla inblandade. Att få ihop vardagspusslet kan redan vara svårt i en kärnfamilj där det finns ett eller två barn och att då få ihop vardagspusslet i en nyfamilj där det kan finnas fem eller sex barn vissa veckor kan vara en stor utmaning. Att få allting att fungera i en nyfamilj kräver extremt god planering, så att man får samordnat alla föräldramöten, läkarbesök, skjutsande och hämtningar från olika aktiviteter. I en kärnfamilj finns det endast två föräldrar som behöver diskutera med varandra medan det i en nyfamilj finns betydligt fler vuxna som ska komma överens sinsemellan. För att alla ska må bra i nyfamiljen så måste man se till att allt det praktiska fungerar. (Hambäck & Lagerblad, 2006, s. 229)

Växelvist boende, som har blivit mera vanligt idag, resulterar i att familjekonstruktionerna kan se olika ut från vecka till vecka. En vecka kan barnet omringas av en massa syskon medan en annan vecka kan bestå av att vara ensam med föräldern i huset. Det här kan upplevas som en stor omställning för barnet. Alltid när barnet kommer till det nya stället så måste det försöka anpassa sig till nya regler och rutiner som gäller hos den föräldern. Många barn kan bli oroliga av den här omställningen och det kan ta ett par dagar innan de har funnit sin plats i familjen på nytt. När de väl har börjat känna sig hemmastadda så är det en ny vecka och de ska byta boendemiljö igen. (Alfvén & Hofsten, 2004, s.108-109; Hambäck & Lagerblad, 2006, s. 229-230)

Även om föräldrarna och styvföräldrarna har fördelen med att de får bo på samma ställe hela tiden så har även styvföräldrar uttryckt hur påfrestande det kan vara psykiskt att hela tiden ha barn som bor växelvis hos en. Många styvföräldrar har upplevt att de veckor som styvbarnen bor hos dem kan de inte vara sig själva och de skulle helst bara vilja fly från

hemmet. Att styvföräldrarna upplever sådana känslor påverkar alla i familjen negativt och barnen kan börja känna sig ovälkomna och oönskade. (Hambäck & Lagerblad, 2006, s. 230)

8 Fostran i nyfamiljen

Den växelverkan som finns inom familjen påverkar också föräldrarna i deras föräldraskap. Detta gäller växelverkan mellan föräldrar och barn men också mellan föräldrarna och styvföräldrarna själva, eftersom de bör stödja varandra i föräldraskapet. (Broberg, 2010, s. 44)

Kvaliteten på föräldraskapet förändras i en nyfamilj eftersom stödet från den andra föräldern faller bort, minskar eller åtminstone förändras och det är inte alltid lätt för en styvförälder att hitta sin roll i fostran av barnet. Det är även viktigt att den förälder som inte bor med barnet på heltid har ansvar för barnets fostran och får möjlighet att delta i beslut som berör barnet. Det har visat sig att barn som bor med mammor som delar föräldraskapet med pappan har mindre risk att drabbas av beteendeproblem under tonåren. (Broberg, 2010, s. 47, 51; Jensen & Shafer, 2013, s. 128)

För en styvförälder är det en svår balansgång vilken roll man ska ta i fostran av styvbarnen och situationen blir ännu mer komplicerad om det finns gemensamma barn i familjen och barnens fostran formas olika av de vuxna i familjen. I en del familjer är förhållandet mellan styvförälder och styvbarn så bra att barnen accepterar att styvföräldern tar en del av det fostrande ansvaret, men långt ifrån alla styvförhållanden är så ömsesidiga och tillitsfulla. (Juil, 2010, s. 36)

Det är familjens vuxna som bär ansvaret för att den gemensamma fostran av barnet ska lyckas, men som styvförälder är det viktigt att man även lyssnar till barnet och tar dess reaktioner på allvar. Ofta upplever barnen att styvföräldrarna kränker deras integritet och överträder en gräns när de tar för stort fostringsansvar. Om styvföräldern inte uppmärksammar eller väljer att ignorera barnets reaktion kan det leda till att barnet ger tillbaka, till exempel genom att kränka styvföräldern när tillfälle ges vilket leder till en ond cirkel av sårande handlingar. (Juil, 2010, s. 37)

Det är viktigt att komma ihåg att styvföräldrarna aldrig eller mycket sällan ersätter den biologiska förälderns roll, undantagsfall kan vara om det är fråga om ett väldigt litet barn som inte har någon kontakt med den frånvarande föräldern. Styvföräldern bör heller inte

försöka kompensera brister i fostran hos den biologiska föräldern utan istället öppna upp till en ärlig diskussion om vilka förväntningar det finns på barnen. (Juul, 2010, s. 38)

Det är en lång process att hitta en gemensam fostringslinje i nyfamiljen men för styvföräldern handlar det i grund och botten om att försöka hitta en ömsesidig respekt för barnet. Det är styvföräldrarnas eget agerande i familjen som lägger grunden för hur förhållandet mellan barnet och styvföräldern utvecklas. (Juul, 2010, s. 39)

9 Den nybildade familjen ur barnets synvinkel

Man har länge betraktat kärnfamiljen som den mest lämpliga uppväxtmiljön för ett barn och sett förändringar i familjerelationerna som ett hot mot barnets utveckling och välmående. Det är ett välkänt faktum att föräldrarnas skilsmässa är en riskfaktor för barnets välmående, men man har på senare tid börjat fokusera mer på kontexten som skilsmässan sker i än på själva skilsmässan. (Broberg, 2010 s. 32)

Numera är skilsmässor ett så allmänt fenomen att det inte för med sig samma sociala stigma som förr. Till exempel så delas ofta vårdnaden av barnet mellan föräldrarna, vilket gör att en skilsmässa numera inte automatiskt innebär att barnet förlorar umgänget med den ena föräldern. Eftersom man har en mer liberal syn på skilsmässor kan det till och med vara till barnets fördel att föräldrarna går skilda vägar, i och med att konflikter mellan föräldrarna påverkar barnet negativt. (Broberg, 2010, s. 34; Hydén & Hydén, 2002, s. 24)

När man har undersökt nyfamiljer ur barnets synvinkel har man kunnat konstatera att barn upplever själva nybildandet som speciellt påfrestande, eftersom de då inser att föräldrarnas skilsmässa är definitiv. Man har även funnit att barnets viktigaste sociala relationer inte alltid finns inom den nya familjen. Barnen tvingas in i nya relationer genom sina föräldrars val och barnen upplever de nya relationerna som oklara och föränderliga. Hur relationerna utvecklas beror till stor del på hur delaktiga barnen får vara i beslut om hur vardagen planeras och läggs upp. (Broberg, 2010, s. 34)

När livet i nyfamiljen inleds kan barnet uppleva att föräldern blir mer distanserad och har mindre tid för barnet. Föräldrarna är ofta uppslukade av sin nya partner vilket kan leda till att relationen mellan föräldern och barnet försämras och att barnet då blir mer avståndstagande. Barnet upplever att det måste dela föräldrarnas kärlek och uppmärksamhet med någon annan. Det finns undersökningar som visar på att speciellt mammor blir mer negativa i sitt föräldraskap under det första året av en ny relation, men de återhämtar sig

oftast inom två år och föräldraskapet blir då mindre auktoritativt och kontrollerande. (Alfvén & Hofsten, 2004, s. 127; Broberg, 2010, s. 47)

Barn kan ha väldigt olika syn på vilka som hör till deras familj och deras synsätt kan också skilja sig från hur vuxna ser på saken. Barn lägger i allmänhet större vikt på människorelationerna än på familjesammansättningen. Barn upplever det oftast inte som förvirrande att det kommer nya vuxna in i familjelivet utan accepterar att alla vuxna har olika roller, men det är trots allt en stor omställning för barn när en nyfamilj bildas och det finns flera olika faktorer som avgör om anpassningen lyckas väl eller inte. Dessa kan till exempel vara familjens socioekonomiska status, den utvidgade familjens resurser, föräldrarnas samarbete samt stress och ångest inför kommande förändringar. (Broberg, 2010, s. 34-35)

Även om anpassningen till nyfamiljen lyckas väl betyder det ändå inte att barnet genast accepterar nyfamiljen som sin familj, eftersom barnet ofta känner stor lojalitet mot den förälder som inte bor tillsammans med barnet. Barn upplever många gånger att de inte kan tillåta sig att tycka om sin styvmamma eller styvpappa, ifall de vet att den andra föräldern är ensam och olycklig. (Broberg, 2010, s. 35-36)

Nyfamiljen kan om den lyckas, föra med sig många positiva erfarenheter för barnet. Bland annat så får barnet en möjlighet till mångsidigare människorelationer, de får en ny typ av vuxenrelation och en möjlighet att uppleva familjesamhörighet, vilket bidrar till ökad trygghet och att de utvecklar sin sociala förmåga. Om barnet inte har en fungerande relation till den förälder de inte bor med så kan styvmamman eller styvpappan till viss del ersätta det föräldraskapet. Också utomstående människorelationer kan vara en tillgång för barnet så som grannar, goda vänner, styvföräldrarnas mamma och pappa samt andra släktingar. Dessa relationer kan man benämna som det utvidgade familjerummet där barnet själv får utrymme att knyta vuxenkontakter. Ur barnets synvinkel har nyfamiljen lyckats om barnet ges utrymme att vårda sina viktigaste människorelationer oberoende om dessa är så kallade känslorelationer eller har biologiskt ursprung. (Bjerkesjö, 2005, s. 16; Broberg, 2010, s. 36; Bäck-Wiklund & Lundström, 2001, s. 94-95)

10 Hitta sin roll och plats i familjen

Det kan vara mycket svårt att hitta sin plats i en nyfamilj vilket är ett stort stressmoment för många barn. Stressen grundar sig i att rollerna inte är tydligt definierade och processen när alla ska hitta sin plats förknippas med konflikter och stress och speciellt styvföräldrarnas roll förknippas ofta med konflikter. Konflikterna i sig kan orsaka förändringar i familjens roller, familjebanden kan vara oklara för barnet och barnet upplever att det finns stora förväntningar på hur rollerna fördelas samtidigt som det kan börja tvivla på sin egen plats i familjen. (Broberg, 2010, s. 47)

Det finns betydligt fler roller i nyfamiljen än i kärnfamiljen att förhålla sig till. Styvföräldrarnas roll i familjen är särskilt speciell eftersom dennes plats i familjen är beroende av en parrelation. Även om parrelationen mellan de vuxna är upphovet till nyfamiljen är det ändå viktigt att relationen mellan den nya vuxna och barnet fungerar för att familjelivet ska lyckas. Det är en paradox för styvföräldern eftersom denne kan uppleva sig som utomstående på grund av avsaknaden av biologiskt släktskap, samtidigt som man strävar efter att skapa en sammanhållning inom familjen. (Broberg, 2010, s. 56)

I nyfamiljen kan det också finnas syskonrelationer, föräldrarnas nya partner kan ha barn sedan tidigare eller så skaffar de vuxna gemensamma barn. Styvsyskonen kan bo på heltid med familjen eller så bor de hos sin andra förälder och tillbringar en viss tid i familjen. I en nyfamilj kan det finnas helsyskon (gemensamma biologiska föräldrar), halvsyskon (ena föräldern är biologiskt gemensam) och styvsyskon (inget biologiskt släktskap). Alla dessa relationer finns inom familjen, men de kan samtidigt också finnas hos den förälder som barnet inte bor hos. (Broberg, 2010, s.71)

I en nyfamilj kan syskonordningen förändras och eftersom man kommer från olika familjekulturer tvingas barnen att söka nya roller och en ny plats i syskonskaran. Det kan medföra rädsla och oro hos barnen eftersom de är rädda att behöva ge upp sin plats i familjen. I det här skedet har föräldrarna ett viktigt ansvar - att ge barnen bekräftelse på att de alla tillhör familjen. Barn avsätter ofta mycket tid på att fundera ut vilken relationen är till de nya syskonen och föräldrarna reagerar oftast först när det uppstår konflikter. Det är viktigt att det finns en öppen kommunikation redan från början och att barnen är medvetna om att de har en känslomässig frihet gällande de nya rollerna i familjen. (Broberg, 2010, s. 72; Juul, 2010, s. 76, 81)

11 Hur barn reagerar i olika utvecklingsfaser

Många barn kan drabbas hårt av att en nyfamilj bildas efter att föräldrarna har skilt sig. När föräldrarna bestämmer sig för att skilja sig så har barnen oftast ingen påverkningsmöjlighet, utan de får endast finna sig i situationen att familjen splittras. I dessa fall är det heller inte ovanligt att barnen tar på sig skulden för föräldrarnas separation. Vid separationer upplever barnen ofta tomhet, sorg och längtan efter att föräldrarna ska flytta ihop igen och att allt ska bli bra. Men det är ändå inte själva skilsmässan som påverkar hur barnet mår, utan hur mycket konflikter det finns inom familjen. (Edvall, 2000, s. 144-145; Ellneby, 2000, s. 45)

Vid en separation mellan föräldrarna och när en nyfamilj bildas kan ett barn före skolåldern återgå i sin utveckling, bli mera gnälligt, kissa på sig eller klara av saker sämre än tidigare. Barn i den här åldern kan också bli mera oroliga och reagera starkare på när föräldrarna lämnar dem vid exempelvis dagvården. Det här beror på att barn i den här åldern håller på att utveckla sin identitet och när de utsätts för en dylik livsomställning, så kan deras identitetsutveckling hämmas. Barn i denna ålder kan också ha svårt med att förstå vad det innebär att föräldrarna skiljer sig. (Wikander, 1995, s. 139)

Barn under skolåldern kan även reagera kraftigt på om det blir för lång tid mellan vistelserna hos mamma respektive pappa. Ett barn som börjar sakna en förälder kan utveckla en bestående längtan som kan uttrycka sig i sömnstörningar och andra symptom. Vid nybildandet av nyfamiljer så är det ofta modern som barnen sätter skulden på. Det kan också ha att göra med att det ofta är modern som stannar kvar hos barnen och på så vis blir modern en måltavla för barnens upprördhet och sorg. (Lieberman, 2001, s.229, 231-232)

Ett barn i skolåldern kan reagera med att det får svårare för att koncentrera sig i skolan, är mera nedstämd och ledsen samt kanske drar sig undan sina vänner. I den här åldern kan det vara svårt för barnen att genomgå en separation och nyfamiljsbildande, eftersom de är i ett sådant utvecklingsstadium där de samtidigt också ska försöka klara av en slags separation vid bytet från dagvård till skola. (Wikander, 1995, s. 139-140)

Under tonårstiden är man extra sårbar och det kan vara den mest kritiska tiden att utsättas för en separation. I denna fas i livet skulle det vara extra viktigt för barnet att ha båda sina föräldrar närvarande. Äldre barn kan reagera med att bli aggressiva eller självdestruktiva. Dessa reaktioner avtar och försvinner ofta inom en tid. I bästa fall har både föräldrarna och

barnen kunnat gå vidare inom ungefär två år efter separationen. (Edvall, 2000, s. 148, 153; Ellneby, 2000, s. 45; Wikander, 1995, s. 140-141)

Hur ett barn lyckas bearbeta separationen inom familjen och anpassa sig till situationen inom nyfamiljen beror till stor del på hur föräldrarna mår och hur de kan lösa sina eventuella konflikter. Vid bildandet av en nyfamilj är det viktigt för barnet att få behålla en fortsatt god kontakt till båda föräldrarna, eftersom den ena föräldern inte kan ersätta den andre förälderns roll i barnets utveckling. Andra vuxna som kan ha en stor betydelse i barnens liv under den här tiden är mor- och farföräldrar, dagvårdspersonal samt lärare. Det har visat sig att mor- och farföräldrarna har en viktig roll för barn då föräldrarna har separerat, eftersom mor- och farföräldrarnas roll fortsätter att vara oförändrad fastän föräldrarna separerar. En skilsmässa mellan föräldrarna ska normalt inte ge några långvariga skadliga effekter för barnets utveckling. Men om skilsmässan inträffar under en tidpunkt när det finns andra svåra kriser i barnets liv kan det få större och mera långvarigare konsekvenser. (Ellneby, 2000, s. 46; Jensen & Shafer, 2013, s. 128)

12 Skydds- och riskfaktorer för barnets mående i en nyfamilj

För ett barn är familjen den viktigaste uppväxtmiljön och familjens fostringsprinciper, växelverkan och praktiska utformning påverkar barnets utveckling. Barnets familj har också hand om den största biten i socialiseringsprocessen vid sidan av skola och dagvård. När barnet lär sig om olika familjekonstellationer breddas också synen på deras egen familj. (Broberg, 2010, s. 9-10)

Det är individuellt hur väl barn anpassar sig till den nya familjen, exempelvis kan olika barn i samma familj anpassa sig på olika sätt. Även barnets ålder inverkar, ju yngre barnet är desto lättare har det i allmänhet att acceptera förälderns nya partner. Barn som är yngre än tre år klarar oftast nyfamiljsbildandet bäst. Pubertetsåldern anses vara den svåraste tiden att acceptera en ny familjebildning och tonåringar förhåller sig i allmänhet inte till styvföräldern som en moders- eller fadersgestalt utan som förälderns nya partner. (Broberg, 2010, s. 35; Juul, 2010, s.14)

De flesta forskare är överens om att föräldrarnas skilsmässa och bildandet av en nyfamilj alltid på något plan påverkar barnet negativt eftersom det är en typ av krissituation. De största riskfaktorerna för att ett barns mående i den här situationen påverkas negativt är konflikter inom familjen, social och ekonomisk stress samt att flera olika familjrelationer

förändras samtidigt, till exempel kan barnet tappa kontakten med sina mor- eller farföräldrar samtidigt som föräldern träffar en ny partner och flyttar ihop med denne. (Broberg, 2010, s. 36)

Det finns flera olika faktorer som påverkar barns mående och möjlighet till anpassning i nyfamiljen. Förutom familjens inre dynamik och processer, till exempel växelverkan och föräldraskap, påverkar även yttre omständigheter så som boendesituation, inkomst, familjens sociala nätverk samt vilka allmänna serviceformer och stöd som familjen har tillgång till. Kort sagt så påverkar hela familjens mående och handlingsberedskap barnets möjligheter till en god anpassning i den nya situationen. (Broberg, 2010, s. 41)

Bra växelverkan och god kommunikation mellan föräldrar och barn samt mellan föräldrarna själva är ett tecken på att de inre resurserna fungerar. Om växelverkan inte fungerar blir stämningen i familjen lätt ångestfylld och negativ. I riskfamiljer är växelverkan kall och likgiltig, föräldrarna är inte tillräckligt stöttande och ger inget stöd till barnen. Familjelivet präglas av konflikter, hat och aggressivitet. Studier visar att risken är stor för att kommunikationen i nyfamiljer utvecklas negativt, eftersom de kommunikationsmodeller som föräldrarna har med sig till nyfamiljen till viss del reflekterar hur kommunikationen sett ut i kärnfamiljen innan skilsmässan. Ett barn som växer upp i den här typen av familj får ofta emotionella problem och den sociala kompetensen hämmas eftersom varken föräldrarna eller syskonen kan bidra med modeller för sociala färdigheter. Ju mer positiv familjens växelverkan är desto mindre beteendeproblem får barnen. (Broberg, 2010, s. 44; Halford, Nicholson & Sanders, 2007, s. 473)

De yttre och inre omständigheterna i familjen samverkar ifråga om barnet lyckas anpassa sig till den nya situationen. Om familjens inre resurser fungerar väl kan de kompensera för bristfälliga yttre resurser. Familjens socioekonomiska ställning, barnets personlighet och temperament, familjens nätverk samt vem som är upphovsman till förändringarna påverkar barnet direkt eller indirekt. I flera olika undersökningar har man konstaterat att de barn som klarar anpassningen allra bäst har en god kontakt till båda de biologiska föräldrarna. (Broberg, 2010, s. 43, 50-51)

13 Vad krävs för att nyfamiljen ska lyckas?

Oavsett om det handlar om en kärnfamilj, nyfamilj eller enföräldersfamilj krävs samma byggstenar för att familjemedlemmarna ska trivas och familjelivet fungera. Det är av yttersta vikt att familjelivet fungerar eftersom det annars är stor risk att barnen i familjen drabbas av olika psykiska problem och emotionella svårigheter så som depression eller utagerande beteende. (Väänänen, 2013, s. 60-61)

Genom att studera familjens uppbyggnad och kraftresurser kan man se hur växelverkan i familjen påverkar alla familjemedlemmarna. Alla olika resursdelar i familjen är beroende av varandra vilket betyder att om det sker en förändring i exempelvis hur man kommunicerar med varandra så påverkar det de andra delarna i familjeuppbyggnaden. De olika delarna som räknas till familjedynamiken är samhörighet, kommunikation, rollfördelning, stabilitet, flexibilitet, individualitet och verklighetsförankring. (Väänänen, 2013, s. 61-62)

Alla delar av familjelivet är viktiga men den viktigaste av dessa resursdelar är samhörighet. För att familjemedlemmarna ska trivas och det psykiska välmående tryggas krävs att man känner samhörighet. Det innebär att man upplever emotionell närhet, man tyr sig till varandra och upplever en sådan intimitet som bara är möjlig när varje familjemedlems identitet är tydlig och accepterad av de andra i familjen. (Väänänen, 2013, s. 62)

I en familj är det de vuxna som har det övergripande ansvaret för att se till att familjelivets alla delar fungerar och i en nyfamilj kan det vara betydligt mer utmanande. Det är viktigt att komma ihåg att det är de vuxna som sätter tonen i familjen, hur man kommunicerar med varandra och vilken roll t.ex. styvföräldern har. Det är föräldrarna som har ansvaret för sina barns fostran och det är också upp till föräldrarna att se till att involvera styvföräldrarna på rätt sätt. (Juul, 2010 s. 117-120)

Det är naturligt att det genom livet sker förändringar i familjedynamiken t.ex. när ett barn föds eller vid en skilsmässa. Men om familjemedlemmarna upplever relationen till varandra som trygg och säker utgör inte dessa förändringar några risker för barnets välmående. (Väänänen, 2013, s. 63)

14 Teoretisk sammanfattning

Familjen är ett subjektivt begrepp och alla har sin egen syn på vad en familj är. Nyfamiljen är ett fenomen som blivit allt vanligare och den består av två vuxna som lever tillsammans och har barn från tidigare förhållanden, de kan även ha gemensamma barn. Det kan vara svårt att få en nyfamilj att fungera i och med att det finns så många olika relationer i den ombildade familjen.

Tiden före skilsmässan sätter oftast de djupaste spåren hos barnen. Vardagen kan vara fylld av konflikter vilket gör att barnet känner sig osäker, rädd och har en känsla av att förlora båda föräldrarna. Under själva skilsmässoprocessen är det viktigt att föräldrarna framhåller att det inte är barnen som är orsaken till skilsmässan och att föräldrarna gemensamt berättar för barnet att de tänker skilja sig. Det är även viktigt att föräldrarna ordnar med det praktiska, exempelvis var och hur barnen ska bo, men även barnens åsikter ska tas i beaktande. Under skilsmässoprocessen är det också viktigt att barnen inte behöver ta på sig en vuxnare roll, de ska få fortsätta vara barn. Faktorer som inverkar på hur tiden efter skilsmässan upplevs hos barnen är bland annat hur bra föräldrarna kan samarbeta kring barnet. Om barnet upplever att det blir sviket vid skilsmässan kan det också orsaka att det får sämre tillit till vuxna i framtiden och kan ha svårigheter med att själva våga ingå i ett förhållande och bilda en egen familj.

Barnen i en nyfamilj kan antingen bo växelvis eller bo stadigvarande hos endera föräldern och ha den andra som umgängesförälder, exempelvis på helgerna. I dag är det vanligaste alternativet att barnet bor hos mamman och att pappan fungerar som umgängesförälder. Men det har blivit allt vanligare att man även använder sig utav växelvist boende. Fördelen med växelvis boende är att barnet får lika god kontakt till båda föräldrarna och att föräldrarna samarbetar bättre och är mer engagerade samt att barnet känner sig lika betydelsefullt för båda föräldrarna. Nackdelen med växelvist boende är att barnet inte har någon fast punkt, utan flyttar ständigt mellan två olika hem. Fördelen med ensamvårdnad är att barnet alltid har en fast punkt som inger trygghet. Nackdelen är att relationen till pappan ofta försämras då barnet oftast bor hos mamman och att det kan vara en lång resväg mellan föräldrarna.

Uppfostran kan se olika ut hos de olika familjerna och det innebär också att det finns skillnader i regler och rutiner i nyfamiljen. Fostran i nyfamiljen ser annorlunda ut än i kärnfamiljen, föräldraskapet förändras när föräldrarna flyttar ifrån varandra och det kan vara mycket svårt för en styvförälder att hitta sin roll i fostran av barnet. Barnet kan känna

sig kränkt om styvföräldern tar på sig en för stor fostranderoll gentemot barnet. Det är viktigt att komma ihåg att styvföräldern inte ersätter den biologiska föräldrarnas roll i fostran utan målet är att försöka hitta en gemensam fostringslinje i nyfamiljen där ingen känner sig kränkt.

Det kan vara mycket svårt att hitta sin egen roll och plats i en nyfamilj och barn känner ofta stress över detta, eftersom rollerna inte är tydligt definierade på förhand och de kan vara rädda för att behöva ge upp sin plats. Det finns betydligt fler roller i en nyfamilj än i en kärnfamilj då det kan finnas både styvföräldrar, styvsyskon och halvsyskon under samma tak.

Barn reagerar på förändringarna på olika sätt i olika utvecklingsfaser. Barn under skolåldern kan återgå i sin utveckling och kan bli oroligare, gnälligare och klara av saker sämre än tidigare. Barn i skolåldern kan reagera med att få koncentrationssvårigheter i skolan, bli mer nedstämda och börja dra sig undan kompisarna. Barn i tonårsåldern kan reagera med att bli aggressiva eller självdestruktiva. Dessa reaktionsmönster försvinner ofta inom två år när barnet har hunnit anpassa sig till den nya situationen.

Nyfamiljens viktigaste byggstenar är samhörighet, en fungerande kommunikation, en klar rollfördelning, individualitet samt flexibilitet. För att alla familjemedlemmar ska trivas och det psykiska välmående tryggas så måste man känna samhörighet inom nyfamiljen och allas identiteter i familjen måste accepteras. Det är föräldrarna i nyfamiljen som bär ansvaret för att detta ska lyckas.

15 Undersökningens genomförande

Ändamålet med detta kapitel är att redogöra för hur lärdomsprovets undersökning har genomförts. Vi kommer att fokusera på undersökningsgrupp, undersökningsmetod och datainsamlingsmetod.

15.1 Undersökningsgrupp

I vårt första försök att hitta respondenter använde vi oss av urval genom självselektion, genom att skicka ut e-post till alla studeranden inom Yrkeshögskolan Novia. Men i och med att det geografiska avståndet blev för långt till alla som tog kontakt blev vi tvungna att använda oss av bekvämlighetsurval istället, vilket betyder att vi intervjuat de respondenter som varit lättast att få tag på. (Holme & Solvang, 1997, s. 183)

Det antal respondenter vi sökte var sex stycken, eftersom vi ansåg att detta var ett lämpligt antal för syftet av vår undersökning. Av dessa fann vi fem stycken kvinnor och en man. Vi var i kontakt med flera stycken män, eftersom vi ville få en jämnare könsfördelning i vår undersökning, men vi lyckades endast få en man att ställa upp på en intervju.

Vår planerade målgrupp var personer mellan 18 - 28 år och vi lyckades nå respondenter inom denna åldersgrupp. Vi valde denna åldersgrupp eftersom vi inte ville ha respondenter under 18 år då detta skulle ha krävt tillåtelse från vårdnadshavarna. Dessutom ansåg vi att personer i den här åldern bättre kan reflektera över de upplevelser och känslor som uppstått i samband med skilsmässan och nyfamiljsbildandet än de som är yngre än 18 år. Ett annat kriterium vi hade var att man hade hunnit bo med den nya familjen under en viss tid så att inte skilsmässan hade skett under de senaste åren, detta för att bättre kunna redogöra för hur livet i den nya familjen utvecklats.

15.2 Undersökningsmetod

Vi valde att använda oss av en kvalitativ undersökning eftersom ämnet i vårt lärdomsprov behandlar känslor och subjektiva upplevelser och därmed tror vi att vi får mer uttömmande svar om vi använder oss av kvalitativa intervjuer istället för om vi skulle använda oss av enkäter. Vi tror att respondenterna öppnar sig på ett annat sätt genom personlig kontakt och dessutom kan man på det här viset anpassa frågorna enligt hur intervjusituationen

framskrider samt ställa lämpliga följdfrågor. I och med att vi använt oss av kvalitativa intervjuer har vi kunnat undersöka ett mindre antal personers livssituationer mera ingående.

Inför intervjun hade vi färdigt utformat de frågor vi skulle utgå ifrån. Under intervjutillfället ställdes ändå inte alla frågor i den ordning vi hade lagt upp på förhand, utan beroende på hur intervjun framskred ändrade vi på frågornas ordning. Vi inledde och avslutade intervjuerna med mer neutrala frågor medan de känsligaste och viktigaste frågorna ställdes under mitten av intervjun.

Under intervjutillfällena har vi försökt utforma frågorna på ett lättförståeligt sätt. Vi har försökt ställa öppna frågor som inte ska leda till endast ja och nej svar. Vi har försökt undvika alldeles för utdragna och invecklade frågor samt antaganden och ledande frågor. Dessutom har vi försökt undvika svårförståeliga fackuttryck och personliga åsikter.

15.3 Datainsamlingsmetod

Våra respondenter är anonyma och det var endast skribenterna som närvarade under intervjuerna. All information som respondenterna lämnade ut under intervjuerna är konfidentiell, vilket enligt Kvale (1997, s.109) innebär att sådan information som kan identifiera respondenten inte kommer att redovisas och allt inspelat material raderas när det är färdigt behandlat.

Under varje intervju deltog båda skribenterna och vi fördelade uppgifterna så att den ena skribenten tog hand om intervjun medan den andra antecknade svaren. Vi valde att inte skicka ut intervjufrågorna på förhand eftersom vi var ute efter spontana och ärliga svar. Vi tror att om respondenterna skulle ha fått se frågorna på förhand skulle de kanske ha förskönat sina svar och inte svarat lika ärligt på frågorna. Vid varje intervju använde vi en bandspelare, vilket accepterades hos samtliga respondenter. Vi valde att banda in alla intervjuer för att inte gå miste om någon viktig information, samtidigt som den som intervjuar helt och hållet kunde koncentrera sig på samtalet.

15.4 Dataanalysmetod

Vid bearbetningen av intervjumaterialet har vi lyssnat igenom samtliga intervjuer och sammanställt det mest väsentliga i skriven form. Bearbetningen har skett genom strukturering av svaren enligt de på förhand uppgjorda frågorna. Texten har kortats ner i meningskoncentrering för att få fram det mest väsentliga utan onödig information vilket gör att vi undviker det som Kvale (1997, s. 162) kallar tusensidorsfrågan. Vi använder oss även av citat för att visa på att materialet överensstämmer med våra egna tolkningar.

16 Resultatredovisning och analys

Syftet med detta kapitel är att redogöra för de resultat som framkommit under intervjuerna. Alla frågor som är uppgjorda i frågeformuläret kommer att redovisas. Undersökningsmetoden vi har använt är kvalitativa intervjuer och resultatet presenteras skriftligt. Vi kommer att använda oss av citat för att lyfta fram viktiga tankar och erfarenheter som respondenterna har upplevt, eftersom vi tycker att detta på ett åskådligt sätt framhäver resultatet av vår undersökning. Citaten kommer att markeras med citattecken och kursiverad stil. När vi lämnar bort oväsentliga meningar i ett citat använder vi denna beteckning: (---). All information som framkommit under intervjuerna har behandlats konfidentiellt. I resultatredovisningen är alla respondenter anonyma och inga namn eller platser redovisas.

16.1 Respondenterna

För att nå respondenterna har vi använt oss av personliga kontakter. Vi har intervjuat sex stycken respondenter varav fem är kvinnor och en är man. Den första kontakten med respondenterna har skett via sociala medier, där respondenterna har informerats om ämnet och vilken typ av frågor som kommer att ställas under intervjutillfället. Fyra av intervjuerna har skett i respondenternas hem och de två andra har skett i en av skribenternas hem. Respondenterna var mellan 18 och 26 år gamla. Samtliga respondenter har flyttat till en egen bostad och bor således inte tillsammans med nyfamiljen längre.

16.2 Bakgrundsfaktorer

När föräldrarna separerade var respondenterna mellan 5 och 14 år gamla. På frågan vem respondenterna räknar att ingår i deras familj svarade samtliga att deras mamma samt biologiska syskon ingår i deras familj. Två av respondenterna räknade inte sin biologiska far till familjen. Fyra av respondenterna räknade inte sina styvsyskon till familjen, medan en respondent tidigare hade haft en styvbror som hon räknat till familjen, men i och med att hennes pappa och stymamma inte längre bor tillsammans har kontakten till styvbrodern försvunnit. En av respondenterna har inte så bra kontakt till sina styvsyskon men hon räknar dem ändå till sin familj.

Två av respondenterna räknade in sin styvpappa i familjen, en av respondenterna räknade sin stymamma och den fjärde respondenten räknade båda styvföräldrarna till sin familj. Två av respondenterna räknade ingen av styvföräldrarna till familjen.

På frågan hur respondenterna har bott under sin tid hemma svarade alla respondenter lite olika. Fyra av respondenterna har huvudsakligen bott med sin mamma och hälsat på hos pappan varannan helg. De två andra respondenterna har antingen bott med sin pappa och hälsat på hos sin mamma eller bott växelvis varannan vecka.

Endast två av respondenterna upplever att de själva fått välja hos vilken förälder de ska bo, för de andra har föräldrarna valt antingen på grund av arbetstider, barnets ålder eller för att barnet har haft bättre kontakt till den ena föräldern.

Vi frågade respondenterna vad de tyckte om sin boendeform och den respondent som bott växelvis uttrycker saken så här:

”Jag var liksom en vecka där och sedan for jag till pappa. Jag tyckte inte alls om det, det var nästan det värsta, att man hela tiden skulle flytta men det var mamma och pappa som tyckte att jag skulle göra på det sättet så då blev det så. (---) Jag skulle helst inte ha [flyttat] så ofta i alla fall, hellre skulle jag ha varit lite längre så att jag inte hela tiden hade behövt bo i en väska.”

En av respondenterna som själv fick välja sitt boende och valde att bo med sin pappa säger:

”Nog saknade man ju [mamma] ibland, men jag stod ju ändå närmare pappa.”

En av respondenterna som bodde hos mamman och besökte pappan varannan helg uttryckte sig så här angående sin boendeform:

”Det var bra att vi fick bo hemma i hemgården med en av föräldrarna åtminstone, men inte tyckte jag om att fara till pappa. (---) Vi hade inget att göra där och det kändes som att vi for dit för att vi måste, inte för att pappa ville att vi skulle komma, och för att mamma skulle få egen tid.”

16.3 Relationer

Tre av respondenterna har alltid haft en bra kontakt till sin mamma och den kontakten har inte förändrats i och med skilsmässan, medan två av respondenternas relationer till mamman förändrades negativt i samband med skilsmässan eftersom mamman hittade en ny partner alltför snabbt efteråt. Hos de två sistnämnda respondenterna har relationen till mamman återhämtat sig och idag ser relationen bra ut. Den sista respondenten har alltid haft en ganska dålig relation till sin mamma eftersom mamman inte har varit tillräckligt närvarande då hon jobbat mycket. Dessutom har det varit mycket gräl hemma och mamman hade en relation till en man under tiden föräldrarna fortfarande bodde tillsammans. Nu när respondenten blivit äldre så har relationen till mamman förbättrats.

Två av respondenterna har alltid haft en dålig relation till sin pappa och den har inte förändrats i och med skilsmässan. Tre av respondenternas relation till sina pappor har hållits ganska konstant men försämrats efter separationen och nyfamiljsskapandet. Endast en respondent upplevde att relationen till pappan alltid sett bra ut och att det fortsatte efter separationen.

Hälften utav respondenterna har en bra relation till sin styvpappa och den andra hälften har en dålig relation till sin styvpappa. Den dåliga relationen till deras styvpappor grundar sig på att de upplever stora olikheter och inte har något gemensamt. En utav respondenterna upplevde också att styvpappan hade tagit hans plats och tagit ifrån den relation som han hade till sin mamma.

Fyra respondenter anser att de har en dålig relation till sina styvmammor. Två av dessa anser att de har en dålig relation till sin styvmamma på grund av att de inte har samma modersmål och därför har svårt att kommunicera med varandra. De två andra respondenterna träffar inte sina styvmammor så ofta och när de väl träffas så kommer de inte överens. Detta eftersom styvmamman upplevs som dominant och respondenterna känner sig undertryckta och utan påverkningsmöjligheter. En respondent hade en bra relation till sin styvmamma, men den försvann då pappan och styvmamman flyttade isär.

Den manliga respondenten har alltid haft en bra relation till sin styvmamma, eftersom hon alltid har varit närvarande och fungerat som en extra förälder.

Fem utav respondenterna har ingen nära relation till sina styvsyskon och det beror på att de inte har bott tillsammans, styvsyskonen är mycket yngre eller att de har haft olika modersmål. En respondent räknade sin styvbror som sin lillebror, eftersom hon inte hade några biologiska syskon vid den tiden, men i och med att pappan och styvmamman inte bor tillsammans längre finns inte denna relation kvar i dagsläget.

Hälften av respondenterna har fått halvsyskon och de anser alla att de har en bra relation till sina halvsyskon, men att kontakten inte är så nära eftersom halvsyskonen är mycket yngre än de själva.

På frågan om relationen till de biologiska syskonen har förändrats när nyfamiljen bildades svarade tre respondenter att relationen hade förändrats till det bättre, syskonen har kommit varandra närmare och stöttat varandra i processen. En respondent upplevde inte att relationen hade förändrats och en annan respondent fick sämre kontakt till sitt syskon då syskonet valde att bo hos pappan och respondenten själv bodde hos mamman. Den sista av respondenterna hade inga biologiska syskon men såg istället sina halvsyskon som helsyskon.

Fyra av respondenterna har en bra relation till sina mor- och farföräldrar och en del av respondenterna har utvecklat en ännu närmare relation till sina mor- och farföräldrar i och med föräldrarnas skilsmässa. En av respondenterna uttryckte sin relation till mor- och farföräldrarna såhär:

”Jo, och den blev nog bara bättre tror jag, för det var en stabil sak och de bodde kvar där fortfarande och det var skönt att fara till mommos, för där var allting som det alltid hade varit. Så det blev bara starkare band till dem.”

Två av respondenterna kom ännu närmare sina mormödrar efter separationen och nyfamiljsskapandet. En av respondenterna såg sin mormor som en extra mamma och som ett stort stöd i de förändringar som skedde. Den andra respondenten vände sig alltid till sin mormor när hon ville få stöd och hjälp eftersom mormodern näst efter mamman visste bäst hur respondentens komplicerade relation till pappan såg ut.

Upplevelsen av att få styvföräldrar och styvsyskon har väckt blandade känslor hos respondenterna. Gemensamt för alla respondenter är att de alla nämnde det som en positiv sak att föräldrarna nu mår bättre och är gladare, när de hittat en partner de trivs med. Detta

tyckte vi skribenter att var ganska intressant. Även om barnen ibland inte har kommit överens med, eller ens tyckt om, sina styvföräldrar så unnar de ändå sina föräldrar lyckan att leva med en partner som de tycker om. Detta visar på lojalitet och solidaritet gentemot de egna föräldrarna och att barnen i viss mån har gjort avkall på sina egna behov för att få se föräldrarna nöjda och mer harmoniska. Dessutom nämnde en del av respondenterna att det var mera harmoniskt i den nya familjen i jämförelse med den gamla familjen, var deras biologiska föräldrar hade grälat mycket.

16.4 Roller

På frågan hur respondenterna tycker att deras roll i familjen har förändrats så svarade tre av respondenterna att deras roll och plats i familjen har förblivit oförändrade efter nyfamiljsbildandet. Två respondenter hade svårigheter med att hitta sin roll och plats i familjen på grund av att det kom fler syskon med i familjen och det var olika regler hos mamma och pappa. En av respondenterna hade aldrig upplevt att hon haft någon plats i familjen och därmed hade hon ingen plats att ge upp när nyfamiljen bildades. Denna respondent kände att det var dels på grund av att de flyttat så mycket under barndomen och dels då mamman hittade en ny partner, vilket bidrog till att familjens hem upplevdes som om det var mammans, styvpappans och halvsyskonens hem.

16.5 Tiden före, under och efter skilsmässan

Hos två av respondenterna var det mycket gräl hemma innan skilsmässan, vilket de båda upplevde som jobbigt och de kände redan som små på sig att föräldrarna inte passade att leva tillsammans. För tre av respondenterna kom beskedet om skilsmässa väldigt oväntat, eftersom det inte hade varit några gräl hemma och det gick väldigt fort från att de fick beskedet till att föräldrarna flyttade isär. Vår yngsta respondent har inget minne av tiden före skilsmässan, hon känner att hon är född till skilda föräldrar eftersom hon var så liten då föräldrarna skildes.

Under själva skilsmässoprocessen upplevde alla respondenter att föräldrarna ordnade med det praktiska, vilket samtliga tyckte att var bra eftersom de hade så mycket annat att tänka på under processen. En del av respondenterna uttryckte dock att de skulle ha velat ha större påverkningsmöjligheter gällande boendet. Fem av respondenterna tyckte att själva skilsmässoprocessen gick alltför snabbt och att nya partners kom för snabbt med i bilden.

Fem av respondenternas pappor engagerade sig dåligt vid själva skilsmässoprocessen och hos tre av dem har relationen förblivit relativt dålig. Endast en av alla sex respondenter har haft en engagerad pappa, medan mamman har levt sitt eget liv med den nya familjen.

Fem av respondenterna upplever att de varit tvungna att växa upp fortare och ta på sig en vuxnare roll jämfört med andra barn i samma ålder. Två av respondenterna kände att de behövde ta hand om sina småsyskon medan en annan tyckte att det var så mycket nytt att försöka förstå och hitta förklaringar till i och med förändringarna. Den fjärde respondenten kände att hon ville växa upp fort och stå på egna ben eftersom hon inte upplevde att hon hade en egen plats i familjen. Det ledde till att hon började jobba tidigt och flyttade hemifrån redan som 17-åring. Även den yngsta respondenten behövde ta hand om sig själv tidigt, speciellt när hon bodde hos pappan. Hon flyttade hemifrån redan som 16-åring, för hon kände att hon ville bygga upp sitt egna liv och hem. Endast en av respondenterna upplevde att hon inte behövde gå in i en vuxnare roll än i vilken utvecklingsfas hon var.

I inget av fallen har det förekommit vårdnadstvister. Men hos två av respondenterna hade det förekommit tvister angående den andre förälderns underhåll av barnen. Det här hade respondenterna upplevt som väldigt betungande att det inte fungerade, de kände skuld mot den förälder som tvingades betala allt samt förakt och mindervärdeskänsla mot den förälder som inte brydde sig om att sköta sin uppgift.

I två av fallen kan föräldrarna inte alls kommunicera med varandra idag medan i tre av fallen har de ganska dålig kontakt men att de i undantagsfall kan talas vid i telefon om det är något som berör barnen. Endast en respondent har föräldrar som har bra kontakt till varandra idag. Hos de respondenter vars föräldrar inte har kunnat kommunicera med varandra har kommunikationen efter separationen gått genom barnen vilket de har upplevt som jobbigt.

16.6 Praktiska problem

Hos fem av respondenterna flyttade den ena av föräldrarna så långt från hemorten vid separationen så om respondenten skulle ha bott hos denne skulle det inte ha varit möjligt, eller åtminstone blivit svårare, för respondenterna att gå kvar i samma skola. Endast två av respondenterna fick fortsätta att bo kvar i sina barndomshem efter separationen. Fyra utav respondenternas barndomshem såldes omgående eller en tid efter separationen.

Utav de respondenter som inte fick bo kvar i sina barndomshem så upplevde två av dem att det var väldigt jobbigt, eftersom det var där de hade växt upp och det fanns så många minnen som var förankrade med hemmet. De två andra respondenterna tyckte det var ett bra beslut att sälja barndomshemmet, mest på grund av ekonomiska orsaker. Ingen av respondenterna har kvar sitt barndomshem idag.

Tre av respondenterna upplevde att deras vänskapsrelationer förändrades negativt eftersom de var tvungna att flytta till en annan ort. En av de tre upplevde att hennes vänskapsrelation även påverkades negativt av att hon var tvungen att besöka sin pappa varannan helg och därmed kunde hon inte umgås lika mycket med sina kompisar. De två andra respondenterna tvingades byta skola i samband med separationen och var därmed tvungna att bilda nya vänskapsrelationer.

Endast en respondent upplevde att hennes fritidsaktiviteter påverkades negativt av nyfamiljsbildandet, eftersom det varken fanns resurser eller intresse hos mamman och styvpappan att upprätthålla aktiviteten. Detta upplevde respondenten som väldigt jobbigt för hennes fritidsintresse var en viktig del av hennes liv och personlighet.

Såhär nämner en annan respondent hur viktigt ett fritidsintresse kan vara när man utsätts för sådana förändringar som en skilsmässa och nyfamiljsbildande innebär:

”Jag tyckte det var skönt att ha något annat att tänka på [innebandy], få komma dit och springa av sig. Man hade en meningsfull fritid och man behövde inte sitta hemma och tänka.”

Fyra av respondenterna upplever att styvsyskonen och halvsyskonen är mer bortskämda än de själva är. Såhär uttrycker en av respondenterna sin upplevelse av styvsysterns bortskämdhet:

”Jag vill ju tro att [pappa] inte har del i det. Men nog får hon ju det mesta som hon vill ha. (---) Man ser ju att han vet mer om henne än om oss, då kan jag bli lite sådär, ja, avundsjuk.”

Vid frågan på hur respondenterna upplever högtider, som till exempel jul, efter nyfamiljsbildandet svarade fem respondenter att de firar jul med både mammas och pappas respektive släkt. Tre av respondenterna delar upp julfirandet på två dagar så att de firar både på julafton och juldagen. Två av respondenterna firar julafton med båda föräldrarna genom att besöka den ena åt gången. En respondent berättar så här om sitt julfirande:

”Det är en speciell högtid numera, det är en sådan där dag då man far runt hela Österbotten ungefär. Jag har alltid först varit hos mamma, sedan har jag farit till mommo, sedan fammo, sedan farit till styvmammans föräldrar och sedan till pappas. Så vi har farit runt till alla ställen (---). Nog skulle man kanske vilja ta det lite lugnare och vilja vara på ett ställe men inte är det egentligen så farligt, det är ju bara en dag och så hinner man ju med allt.”

En respondent har så dålig kontakt till sin pappa så hon har valt att fira jul endast hos sin mamma och styvpappa.

På frågan hur respondenterna firar födelsedagar, konfirmation och examen var det endast en respondent som svarade att hon firar allt tillsammans med båda föräldrarna samtidigt. Tre av respondenterna firar större högtider som konfirmationer och examen tillsammans medan två av respondenternas föräldrar inte kan samarbeta och således måste de fira åtskilt. Hos de respondenter vars föräldrar inte kan samarbeta och även inte umgås så framkommer det en längtan hos respondenterna om att föräldrarna skulle komma bättre överens, så att man tillsammans kunde fira större högtider.

Hos alla respondenter har det skett förändringar i regler och uppfostran i och med nyfamiljsbildandet. Tre utav respondenterna har upplevt att styvmamman har blandat sig för mycket i uppfostran och lagt upp för många regler. Samtliga har upplevt detta som jobbigt och de har varit besvikna på att inte pappan har vågat säga emot styvmamman. Bara en respondent upplevde att styvpappan hade tagit för stor del av uppfostranderollen.

En del av respondenterna upplever att reglerna har varit olika hos mamma och pappa och att det funnits skillnader i styvsyskonens uppfostran. En del av respondenterna upplever också att reglerna har minskat och uppfostran blivit slappare efter nyfamiljsbildandet. En av respondenterna tror att detta kan bero på att hennes pappa försöker kompensera för någonting efter separationen och därför inte sätter några stränga regler.

16.7 Svårigheter i samband med de förändringar som uppkom

Ingen av respondenterna upplevde att det blev jobbigare i skolan i samband med nyfamiljsbildandet. Två av respondenterna upplevde till och med att det gick bättre i skolan under den tiden eftersom de lade ner mer tid på skolarbete istället för att fundera över de förändringar som skedde.

Fem av respondenterna har fått hjälp av kurator och psykolog i samband med separationen och nyfamiljsskapandet. Initiativet har kommit från både föräldrarna och skolan. Alla utav dessa respondenter tyckte att det var skönt och behövligt att få prata med någon utomstående om deras upplevelser, men även om andra saker som inte berörde skilsmässan och nyfamiljsbildandet.

Alla sex respondenter vill bilda egen familj i framtiden, men de anser att det bör ske med stor eftertanke. Flera respondenter tillägger också att de absolut inte vill utsätta sina egna barn för det som de själva varit med om. Två respondenter säger att de skulle klara av att sköta en eventuell separation snyggare än sina egna föräldrar, eftersom de vet vad föräldrarna har gjort för fel.

En respondent uttrycker dock att hennes syn på kärlek är förstörd och hon vill aldrig gifta sig. Hon säger:

”Jag skulle ju aldrig gifta mig och inte skulle jag heller ha en karl. Barn ville jag ha men jag ville inte att ett barn skulle växa upp och ha föräldrarna på skilda vägar, jag vill inte att ett barn ska behöva uppleva det.”

Idag har respondenten en partner hon kan tänka sig att skaffa barn med, men gifta sig tänker hon aldrig göra.

16.8 Nyfamiljsskapandets positiva följder

På frågan vad respondenterna ser för positiva följder av de förändringar som uppkommit nämner samtliga respondenter att deras föräldrar är gladare och lyckligare idag och har hittat en partner som de passar bättre ihop med. Även relationen mellan de biologiska syskonen har förbättrats och de har kommit närmare varandra. Flera respondenter nämner också halvsyskonen och sina styvföräldrar som en tillgång och att de har fått ett större socialt nätverk.

En respondent berättar att hon nu får mer uppmärksamhet av sin pappa när de träffas än när de bodde tillsammans eftersom de ses så sällan nu. Två andra respondenter nämner också att det är roligt att få mer presenter och en fjärde anser att hon blivit bättre på att både hantera och prata om känslor.

Ingen av respondenterna har bildat någon närmare relation till sina styvsyskon och de nämner dem inte som en positiv följd. Vi tror att detta dels beror på att respondenterna inte

bott någon längre tid tillsammans med styvsyskonen och dels på grund av att de haft olika modersmål samt att de varit mycket äldre än sina styvsyskon.

Två av respondenterna ser det också som en bra sak att de i en tidig ålder lärde sig att stå på egna ben, för att citera hur en av respondenterna nämner det:

”Jag klarar mig bra själv (---) om man jämför med andra i den här åldern som blir helt upp och ner då någonting inte går som det ska.”

17 Kritisk granskning och avslutande diskussion

Syftet med detta lärdomsprov var att undersöka barns upplevelser av att växa upp i en nyfamilj. Vi har lagt mycket fokus på att utreda vilka förändringar som uppstått till följd av bildandet av en nyfamilj. Undersökningens centrala frågeställningar var: vilken boendeform barnet haft (växelvis boende eller ensamvårdnad), hur man har löst praktiska detaljer, hur barnet har upplevt sin relation till föräldrar, syskon, styvföräldrar, styvsyskon och halvsyskon samt hur barnet har hittat sin roll och plats i den nya familjen.

Fyra av respondenterna har bott hos sina mammor och haft pappan som besöksförälder. Endast en respondent har haft växelvis boende som boendeform och en respondent har bott hos sin pappa. Vi hade trott att det skulle vara vanligt att barnet bodde hos sin mamma och hade pappan som besöksförälder (se ovan, s.1) vilket visade sig stämma överens med verkligheten.

Eftersom vi främst intervjuat kvinnor tolkar vi resultatet som att flickor oftare har en närmare relation till sin mamma och därför hellre bor med henne än med pappan. I litteraturen nämns det att det vid växelvis boende kan hända att föräldrarna endast planerar in roliga saker den vecka barnet är hos dem och att alla vardagssysslor lämnar till den vecka som barnet bor hos den andra föräldern, (se ovan, s. 8). Detta visade sig inte stämma med verkligheten i och med att våra respondenter oavsett boendeform fått uppleva den vanliga vardagen hos båda föräldrarna.

På frågeställningen hur man har löst praktiska problem fick vi väldigt varierande svar, men gemensamt för respondenterna är att föräldrarna har tagit ansvar över alla praktiska arrangemang så som de borde. Några respondenter önskade att de skulle ha haft större påverkningsmöjligheter angående boendeformen och hur högtiderna ska firas.

Ingen av respondenterna har en nära relation till sina styvsyskon. Vi hade trott att respondenterna skulle ha knutit en närmare kontakt till sina styvsyskon, men fann istället att ingen respondent hade någon nära kontakt till sina styvsyskon. Detta visade sig i våra fall bero på att det var så stor ålderskillnad mellan syskonen och att de inte hade bott så mycket tillsammans då styvsyskonen bodde växelvis.

De flesta av respondenterna kommer bra överens med åtminstone en av sina styvföräldrar. En del av respondenterna hade en väldigt inflammerad relation till sin styvmamma. Vi fick uppfattningen av att relationen till styvmamman kan vara sämre eftersom hon ofta dominerat och att den biologiska pappan inte vågat säga ifrån. Detta betyder att

styvmamman har tagit på sig en för stor del av fostranderollen och kränkt barnets utrymme (se ovan, s. 13-14).

De respondenter som fått halvsyskon upplevde det som positivt och såg det som en tillgång. De fem respondenter som hade biologiska syskon upplevde att de kommit närmare varandra och fått bättre kontakt, men alla kunde inte säga om det berodde på nyfamiljsskapandet. Kontakten till den förälder respondenten bodde hos behölls oförändrad eller förbättrades efter att nyfamiljen bildades. Kontakten till besöksföräldern försämrades eller försvann nästan helt.

Vi hade förväntat oss ett sådant resultat eftersom vi tror att det är naturligt att kontakten till den förälder som man inte bor hos försämrades när man inte ses så ofta. Av de respondenter vi har undersökt kan vi konstatera att den respondent som bott växelvis är den enda som idag har en nära kontakt till båda sina biologiska föräldrar. Vi ser det här resultatet som ganska logiskt, att man får en närmare kontakt till båda föräldrarna i och med att man träffar båda lika ofta och att man bor längre perioder hos båda.

Tre av respondenterna upplevde att deras roll i familjen inte förändrades när nyfamiljen bildades, medan två av respondenterna hade svårigheter med att hitta sin plats då det kom fler syskon med i bilden. Den ena respondenten upplevde att hon aldrig hade haft någon plats i familjen och därför förändrades inte hennes roll.

Vi förväntade oss att respondenterna skulle ha svårigheter med att hitta sin plats i nyfamiljen när det kom in nya familjemedlemmar som tar plats. Vi tror att hos de respondenter som haft lätt för att hitta sin plats så har föräldrarna och styvföräldrarna kunnat sammansvetsa familjen på ett bra sätt, så att alla har fått sin egen plats och kunnat känna samhörighet. Hos de två respondenter som hade svårigheter med att hitta sin plats tror vi att det beror på att föräldrarna blev så upptagna av sina nya partners att de inte såg barnets behov vid den tidpunkten, samt att det kommit många nya styvsyskon som barnet var tvunget att dela uppmärksamhet med.

Syftet med vårt lärdomsprov var att undersöka barns upplevelser av att växa upp i en nyfamilj och de resultat vi kommit fram till visar att det finns flera negativa sidor med att växa upp i en nyfamilj som barn. Det är många gånger svårt som barn att dels förstå föräldrarnas svek och dels att acceptera att det finns en ny partner i föräldrarnas liv. Nästan alla av de respondenter vi intervjuat säger uttryckligen att de aldrig skulle vilja utsätta egna barn för det som de själva gått igenom, samt att det finns mycket som de skulle kunna göra bättre än föräldrarna vid en separation. Detta tyder på att både separationen och

nyfamiljsbildandet drabbar barn väldigt hårt och det är en svår situation även om föräldrarna skulle lyckas göra allting rätt.

De positiva sidorna respondenterna har upplevt i och med separationen och nyfamiljsskapandet är att föräldrarna är lyckliga och trivs bättre tillsammans med sin nya partner. Alla respondenterna ansåg att de hade fått åtminstone några nya relationer som berikade deras liv.

Eftersom de respondenter vi har intervjuat är så få till antalet går det inte att göra generaliseringar baserat på vårt insamlade material. Men eftersom vårt syfte var att undersöka barnens subjektiva upplevelser av att växa upp i en nyfamilj anser vi att vi har lyckats väl med vår undersökning. Mycket av det som framkom under intervjuerna kan knytas till lärdomsprovets teoretiska del.

I och med vår undersökning har det framkommit att alla våra kvinnliga respondenter har fått utomstående stöd från kuratorer. Det här tyder på att skilsmässan och nyfamiljsbildandet är en så stor påfrestning samt att det finns ett behov av professionellt stöd. Det nystartade projektet Pussel inom Barnavårdsföreningen ska ge stöd åt nyfamiljer i Svenskfinland och det riktar sig också till barnen, likande projekt har tidigare främst riktat sig till vuxna. Syftet med projektet är att normalisera nyfamiljernas utmaningar och vardag samt att nyfamiljen ska få hjälp med att hitta en gemensam identitet. Detta projekt anser vi att är viktigt, eftersom det verkar finnas ett verkligt behov av utomstående stöd. (Eriksson, 2016, s. 5)

Som socionomer anser vi att det är viktigt att ha kunskap om hur en skilsmässa och nyfamiljsskapande kan påverka barnen. Allt flera familjer i vårt samhälle är nyfamiljer och det finns en stor chans att vi i vår yrkesroll kommer att möta barn som växt upp i en nyfamilj. Då är det viktigt att vi vet hur barn påverkats av de här förändringarna så att vi kan bemöta och stödja dem på rätt sätt.

Respondenternas åldersfördelning var ändamålsenlig. Vår yngsta respondent hade dock varit så pass ung när hennes föräldrar skilde sig att hon inte kunde redogöra på samma sätt som de andra respondenterna hur nyfamiljsskapandet hade påverkat henne. Vi märkte att hon i och med sin unga ålder inte hunnit reflektera lika mycket som de andra respondenterna kring sin situation och kunde därmed inte ge lika uttömmande svar. Därtill hade respondenten påverkats mera negativt av den dåliga relationen hon hade till sin pappa, än vad hon påverkats av nyfamiljsbildandet.

Hälften av respondenterna var förberedda på att föräldrarna skulle separera, medan det för den andra hälften kom som en chock. Utgående från våra intervjuer kan vi inte avläsa några skillnader mellan hur dessa grupper hanterade skilsmässan och nyfamiljsbildandet.

Respondenterna svarade uttömmande på alla frågor och de kunde även ge svar på flera frågor i ett svar. Stämningen under intervjuerna var avslappnad trots att vi berörde ett väldigt känsligt ämne. Vi avslutade alla intervjuer med att fråga om respondenterna hade något att tillägga, men ingen hade någonting att tillägga eller kommentera. Det här tror vi beror på att ämnet är såpass känsligt att respondenterna inte hade något behov att berätta något mera utöver de direkta frågorna och de diskussioner som uppstod i samband med frågorna.

Svårigheter som vi stött på gällande tidigare forskning i teoridelen är att hitta struktur och att avgränsa kapitlen i vår teoridel. Mycket av litteraturen har behandlat ämnet på liknande sätt och det har varit svårt att hitta nya synvinklar. De centrala frågeställningarna som utgör basen för vårt lärdomsprov valde vi för att vi anser att de sammanbinder vårt ämne på ett relevant sätt.

Nu i efterhand kan vi konstatera att både våra intervjuer och sammanställningen kunde ha underlättats om vi hade grupperat intervjufrågorna bättre. Vi märkte även under intervjuerna att en del frågor tog upp samma sak och att svaren blev samma på vissa frågor. Det positiva med intervjufrågorna var att de följde en logisk ordning och var väl sammankopplade till vår teoridel samt att de motsvarade vårt syfte med undersökningen. Vi är nöjda med antalet frågor och tycker att vi har belyst ämnet på ett överskådligt sätt.

Redan från första början var det klart för oss att vi ville använda oss av en kvalitativ undersökningsmetod, eftersom syftet med vårt lärdomsprov var att undersöka barns subjektiva upplevelser av att växa upp i en nyfamilj. Vi ville få fram personliga svar och det tror vi inte att vi skulle ha fått på samma sätt om vi använt oss av en kvantitativ undersökningsmetod. Genom de öppna frågorna som vi hade, har svaren blivit öppna och individuella. Metoden har känts bra under intervjutillfällena och vi har fått den kontakt vi har önskat med respondenterna.

Under första intervjutillfället kändes det aningen obekvämt och nervöst att utföra intervjun, eftersom vi inte hade gjort något liknande tidigare. Ju fler intervjuer vi gjorde desto mer avslappande blev vi i intervjusituationen. Vi märkte dock i några situationer att frågorna blev alltför riktade och respondenterna svarade bara ja eller nej, trots att de kanske skulle

ha haft mer att berätta. Vi är nöjda med att vi var duktiga på att ställa följdfrågor och inga svar lämnades på så vis hängande i luften.

Gällande vidare forskning märkte vi att det skulle vara intressant att undersöka nyfamiljer som bildats på grund av dödsfall och se om det finns skillnader jämfört med nyfamiljer som bildats på grund av separationer. Vi tror nämligen att det kan finnas en viss skillnad i hur barnen accepterar en styvförälder beroende på dessa faktorer. Vi tycker även att de skulle vara intressant att göra jämförelser med barn som växer upp i ombildade regnbågsfamiljer.

Vårt lärdomsprovsskrivande har varit en givande och lärorik process. Vi har valt ett ämne som har intresserat oss och vi har satt oss in i ämnet på ett djupgående sätt. Vi avsatte mycket tid i början av processen för att läsa in oss på materialet, vilket har gjort att vi har fått en bred kunskapssyn. Mötet med respondenterna har varit väldigt givande och lärorika och vi har haft intressanta intervjuer. I och med att vi har varit två stycken som skrivit detta arbete tillsammans anser vi att vi har kompletterat varandra bra och samarbetat på ett välfungerande sätt. Vi tycker att det har varit bra att kunna reflektera och diskutera med varandra om olika tankar och funderingar som uppstått under arbetets gång.

Avslutningsvis är vi mycket tacksamma över de respondenter som var villiga att delta i vår undersökning. Varje respondent har bidragit till undersökningens resultat och berört oss på ett personligt plan.

Källförteckning

- Alfvén, M. & Hofsten, K., 2004. *Skilsmässan. Om barn och föräldrar*. Stockholm: Prisma.
- Arnö, S., 2008. *Skiljas barnen berättar*. Värnamo: Fälth & Hässler.
- Bjerkesjö, A., 2005. *Att leva med andras barn. Handbok för styvfamiljer*. Stockholm: Prisma.
- Broberg, M., 2010. *Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi*. Helsingfors: Väestöntutkimuslaitos. Väestöliitto.
- Bäck-Wiklund, M. & Johansson, T., 2012. *Nätverksfamiljen*. Stockholm: Natur och kultur.
- Bäck-Wiklund, M. & Lundström, T., 2001. *Barns vardag i det senmoderna samhället*. Stockholm: Natur och kultur.
- Dalid, G., 2000. *Skilsmässobarn och sedan*. Örebro: Marcus förlag.
- Edvall, L., 2000. *Skilsmässoboken*. Finland: WS Bookwell.
- Ellneby, Y., 2000. *Om barnen och stress – och vad vi kan göra åt det*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Encyclopedia Britannica (2015) [Online] Nuclear family
<http://global.britannica.com/topic/nuclear-family> (hämtat: 8.12.2015).
- Eriksson, H. Ombildade familjer får stöd. *Österbottens tidning* (13.3.2016), s. 5.
- Halford, K., Nicholson, J. & Sanders, M., 2007. Couple communication in stepfamilies. *Family Process*, 46(4), s. 471-483.
- Hambäck, L. & Lagerblad, A., 2006. *Familjepack- En bok om styvmammor, plastpappor och bonusbarn*. Stockholm: Ordfront.
- Holme, I.M. & Solvang, B.K., 1997. *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Hydén, M. & Hydén, L-C., 2002. *Samtal om den nya familjen och det eviga föräldraskapet*. Stockholm: Natur och kultur.
- Jensen, T. M. & Shafer, K., 2013. Stepfamily Functioning and Closeness: Children's Views on Second Marriages and Stepfather Relationships. *Social Work*, 58(2), s. 127-136.
- Juul, J., 2010. *Bonusföräldrar - möjligheter och fallgropar*. Falun: ScandBook.

- Killén, K., 2000. *Barndomen varar i generationer*. Smedjebacken: Fälth & Hässler.
- Kvale, S., 1997. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Liberman, A.F., 2001. *Småbarnsliv - den känslomässiga utvecklingen mellan ett och fyra år*. Borås: Centraltryckeriet AB.
- Mäkijärvi, L., 2014. *Kahden kodin lapset. Miten tuen lasta vanhempien erossa*. Jyväskylä: Docendo.
- Nationalencyklopedin (2016) [Online] kärnfamilj
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/kärnfamilj> (hämtat: 8.12.2015).
- Nilsson, T., 2008. *Överlevnadshandbok för skilda föräldrar med gemensamma barn*. Stockholm: Ego förlag.
- Språkbruk (2006) Plastfamiljer, umgängesföräldrar och mambor
<http://www.sprakbruk.fi/index.php?mid=2&pid=13&aid=2830> (hämtat: 23.4.2016).
- Statistikcentralen [uå] [Online] Familj http://www.stat.fi/meta/kas/perhe_sv.html (hämtat: 8.12.2015).
- Statistikcentralen (2014a) [Online] Antalet ingångna äktenskap betydligt färre, antalet skilsmässor något fler http://www.stat.fi/til/ssaaty/2013/ssaaty_2013_2014-04-17_tie_001_sv.html (hämtat: 8.12.2015).
- Statistikcentralen (2014b) [Online] Oftast moderns barn i ombildade familjer
http://www.stat.fi/til/perh/2012/02/perh_2012_02_2013-11-22_tie_001_sv.html (hämtat: 9.4.2016).
- Statistikcentralen (2015a). [Online] Tabellbilaga 4. Ombildade familjer 1990-2014.
http://www.stat.fi/til/perh/2014/perh_2014_2015-05-28_tau_004_sv.html (hämtat: 8.12.2015).
- Statistikcentralen (2015b). [Online] Tabellbilaga 12. Ombildade familjer efter familjens sammansättning och antalet barn 31.12.2014
http://www.stat.fi/til/perh/2014/02/perh_2014_02_2015-11-27_tau_012_sv.html (hämtat: 8.12.2015).

Väänänen, R., 2013. *Perheen rakenteen, dynamiikan ja arvojen merkitys lapsen psyykkiselle hyvinvoinnille*. Kuopio: Kuopion yliopistollinen sairaala, lastenpsykiatrian klinikka. Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppätieteiden tiedekunta.

Wikander, B., 1995. *Utveckling hela livet*. Stockholm: Förlaget Hagman AB.

Öberg, G. & Öberg, B., 2002. *Vuxna skilsmässobarn berättar*. Stockholm: Prisma.

Intervjufrågor till undersökningen

Bakgrund

Kön

Ålder

Hur gammal var du när dina föräldrar skilde sig?

Familjens sammansättning: Vem räknar du att ingår i din familj? Vilka personer bor du med eller har du bott med?

Vilken boendeform har ni använt er av: växelvis boende, ensamvårdnad och haft den andra föräldern som besöksförälder? Hur har du upplevt denna boendeform?

Relationer

Hur ser kontakten ut till dina biologiska föräldrar, styvföräldrarna, styvsyskonen, halvsyskonen samt dina biologiska syskon?

Anser du att relationerna förändrades till dina biologiska föräldrar eller biologiska syskon i samband med skilsmässan eller vid bildandet av nyfamiljen?

Har kontakten till dina mor- och farföräldrar förändrats i samband med dina föräldrars skilsmässa?

Hur har du upplevt att få styvföräldrar och styvsyskon? Har det varit positivt eller negativt? Har det varit positivt att få mångsidigare människorelationer, att få fler vuxna som bryr sig om en och fler syskon?

Roller

Hur har du hittat din roll och plats i familjen, bland dina nya halvsyskon, styvsyskon och styvföräldrar?

Har det varit svårt att hitta sin plats i familjen?

Anser du att du har förändrats i och med dina föräldrars separation och vid bildandet av nyfamiljen?

Var du tvungen att söka en ny roll och plats i syskonskaran?

Kändes det som du behövde ge upp din plats i familjen?

Tiden före, under och efter skilsmässan

Tiden före skilsmässan

Hur såg tiden före separationen ut mellan föräldrarna, var det mycket gräl hemma?

Själva skilsmässoprocessen

Upplivede du att separationen mellan dina föräldrar skulle ha varit ditt fel?

Ordnade dina föräldrar med det praktiska, exempelvis hur ni skulle bo och var ni skulle bo? Tyckte du att det var bra att föräldrarna ordnade med det praktiska eller skulle du ha velat ha större påverkningsmöjligheter?

Engagerade sig båda dina föräldrar i dig och syskonen under själva skilsmässoprocessen?

Upplivede du att du behövde gå in i en vuxnare roll i samband med separationen mellan föräldrarna?

Uppstod det några vårdnadstvister mellan dina föräldrar?

Tiden efter skilsmässan

Har du kunnat samarbeta med dina föräldrar och hur har kontakten till dina föräldrar sett ut efter separationen?

Kan dina föräldrar kommunicera eller samarbeta med varandra? Ifall de inte kan samarbeta, har detta upplevts som jobbigt?

Praktiska problem

Boende

Bor dina föräldrar nära varandra?

Behövde ni flytta till en större bostad när ni blev fler?

Rumsfördelning, har ni alla fått eget rum?

Var du tvungen att byta skola eller daghemsplats när dina föräldrar separerade?

Påverkades dina vänskapsrelationer eller fritidsintressen i och med föräldrarnas separation?

Ekonomi

Har du upplevt någon orättvisa gällande ekonomin? Exempelvis att dina styvsyskon och halvsyskon har fått finare saker, dyrare presenter och julklappar?

Högtider

Hur har ni firat jul och nyår, konfirmationer, studenter och födelsedagar?

Har du upplevt skuld mot den förälder som du inte har varit hos på exempelvis julafton?

Uppfostran

Har ni haft olika regler hos din biologiska mamma samt biologiska pappa?

Har det funnits skillnader på de regler som dina egna föräldrar har haft samt styvföräldrarnas regler?

Hur har dina styvföräldrar fungerat som fostrare, har det var på en lämplig nivå?

Svårigheter i samband med de förändringar som uppkom

Har du upplevt några svårigheter i samband med skilsmässan och nyfamiljs skapande, som att:

Det blev jobbigare i skolan?

Du fick sämre tillit till vuxna?

Du blev konflikträdd?

Du blev rädd för att själv bilda familj och att de ska kunna leda till en separation?

Nyfamiljsskapandets positiva följder

Är det något som blev bättre i och med föräldrarnas skilsmässa?

Finns det något du vill tillägga?